

HEISMONTØRENE FORENING 25 ÅR 1930 - 5. desember - 1955

Utarbeidet av
Arvid G. Hansen

Utgitt av Heismontørenes Forening
Oslo 1955

SKANDIA TRYKKERI
OSLO 1955

FORORD

Når Heismontørenes Forening ved sitt 25 års-jubileum legger fram en såvidt bredt anlagt beretning om sin virksomhet, skjer det ut fra den vurdering at foreningen, selv om den er liten i medlemstall, har gjort en betydningsfull innsats til gagn for fagets utøvere og kanskje har utrettet mere og har ført en mere konsekvent faglig-økonomisk kamp enn atskillige større foreninger. Særlig er det i beretningen lagt an på, ut fra materialet i foreningens arkiv, i forbundets arkiv, og med støtte også i andre kilder, å skildre konfliktene i 1932, 1937 og 1949 og trekke lærdom av dem. Likeledes er de viktige spørsmål om fagutdannelse, lærlingeordning og fagbeskyttelse tatt med i beretningen. Mange supplerende opplysninger, som tillegg til det protokollene bringer, er gitt av foreningens formann gjennom de siste 15 år, Harry Hansen, og opplysninger om de første spirer til heismontørenes organisasjon er gitt av Emil Petterson, Ernst Carlson, Einar Kristiansen, Olaf Johansen, Oluf Højer og andre veteraner.

Oslo i oktober 1955.
Arvid G. Hansen.

Litt om de første heiser og heisproduksjonens utvikling i Norge.

Det er delte meninger blant de lærde om hvem som oppfant den første elevator. Mange mener at allerede de gamle romere brukte elevator. Men senere gikk oppfinnelsen i glemmeboken, liksom så mye annet i middelalderen, og i flere hundre år hører en ikke noe om den, inntil franskmannen Villayer, den samme som oppfant postkassen, konstruerte en "flyvende stol" som ved hjelp av et sindrig vektsystem transporterte en til den etasje hvor en ønsket å havne. Selv om den flyvende stol var primitiv, ble den meget anvendt. Men så en vakker dag ble en prinsesse hengende i en flyvende stol høyt oppe mellom to etasjer og kunne ikke komme løs før en hadde revet ned en hel vegg. Fra den tid av kom den flyvende stol helt i miskreditt. I en noe forandret skikkelse dukket den opp igjen senere og under Ludvig den 16des regjering, som ble likvidert ved den store franske borgerlige revolusjon i 1789, undret folk seg over disse "uhørt dristige befordringsmidler, som en bare en sjelden gang fikk høve til å bruke. Som alle andre gode ting i de tider var den bare til for "aristokrater, det vil si for folk som ikke bare var rike - eller fattige - men iallfall fornemme i kraft av det blå blods magi. - I Norge som i Sverige og de fleste andre land var de første heiser hydrauliske, det vil si de ble drevet med vannkraft. Til dem hører Katarinahissen i Stockholm, åpnet for trafikk i 1883 og Maria-hissen, åpnet 1886. Firmaet Graham Brothers begynte å levere heiser i Stockholm i 1887 og hadde i 1890-årene samarbeid med Wisbech.

I april 1905 sto følgende å lese i Dagbladet:

Den første automatiske Personelevatør her er i disse Dage tat i Brug i Arkitekt Johnsens Gaard, Toldbodgaden 8 B.

Elevatøren drives med Elektricitet, og det eiendommelige ved den er, at den er innrettet for Betjening af det kjørende Publikum selv, altså uten Elevatørfører.

Til Heisens Betjening er der ved Indgangsdøren anbragt Trykknapp, ved Hjælp af hvilke man kan hente Elevatøren til vedkommende Etage, saafremt den ikke allerede befinder sig der. Schaktdørene kan ikke aabnes, medmindre Elevatorkupeen befinder sig i samme Høide, og Elevatøren kan ikke sættes igang, forinden Døren atter er lukket. Kommen ind i Kupeen finder man en Række lignende Trykknapp, betegnet med Etage-numrene; et kort Tryk på den ønskede Knap er tilstrækkeligt til at sætte Elevatøren igang, hvorefter den automatisk stopper ved Ankomsten til den ønskede Etage.

Naar der befinder seg Passagerer i Kupeen, kan Elevatøren kun styres fra de i kupeen anbragte Knapper, og man risikerer således ikke, mod sin Vilje at bli heist tilveirs af udenforstående Personer ved Tryk paa Knapperne i Etagerne.

Arrangementet er udført af Norsk Aktieselskab Siemens-Schuckert, her.

Af hensyn til Systemets Nyhed hos os har Autoriteterne forlangt, at der den første Maaned skal være en Fører tilstede for at veilede Publikum i Brugen; senere vil Passagererne bli overladt til sig selv og vil forhaabentlig bli ligesaa rutinerede som andetsteds, hvor denne Slags Elevatør er i Brug.

Det er imidlertid grunn til å tro at dette ikke var den første elektriske heis i Norge, og heller ikke i Oslo. Det er tvertimot et faktum at det allerede noen år før var blitt framstilt elektriske elevatorer av Christian Wisbech A/S.

I dette firmas 25-årsberetning (1891-1916) blir det gitt endel opplysninger om heisavdelingen:

"De første Wisbech-heise med elektrisk trykkmanøvrering levertes til Sverige og alene i Stockholm er nu nærmere 100 av disse igang. Desuten er en række store vareheise installert rundt hele landet. Da imidlertid hovedfabriken har hat fuldt op at gjøre paa de øvrige markeder, har man ikke anstrengt sig for at forcere frem denne avdeling."

Firmaet ble startet i 1891 av ingeniør Christian Wisbech under navn av Teknisk Bureau med formål installasjoner av heise- og varmeanlegg. Teknisk Bureaus verksted hadde i 1893 bare 14 mann i arbeid. Året etter sysselsatte verkstedet 30 mann, og etter en ambulerende tilværelse kjøpte firmaet i 1896 oppe ved Majorstuen en tomt på ca. 10 000 kv.meter til anlegg av verksted og kontorer. De første bygninger av det store kompleks ble ferdig allerede samme år. Man begynte nå med selvstendig fabrikasjon av heismaskineri, kjeler og andre rekvisita til varmeanlegg og dessuten fabrikasjon av elektrisk utstyr. Denne virksomhet henger sammen med en utpreget ekspansjonsperiode i byggevirksomheten som på kort tid fullstendig omkalfatrer store deler av Kristiania, og som i vesentlig grad bidro til å gi firmaet Wisbech den førerstilling innen bransjen som det senere i stor utstrekning har formådd å opprettholde.

I 1897 ble den første elektriske heismaskin med tilbehør av norsk fabrikat ferdig fra firmaet, og i 1898 ble det sendt en personheis til Bergensutstillingen, hvor den ble montert i det kjente utsiktstårn i Nygårdsparken som var en av utstillingens største attraksjoner, og som likeledes var levert av det samme firma.

Siden dengang har såvel heisavdelingen ved Wisbech som heisfabrikasjonen i sin alminnelighet gjennomgått en betydelig teknisk utvikling. Det er, liksom så mange andre industrigrener blitt en industri for massefabrikasjon. Wisbech har vært og er leverandør av heiser i stor stil. Bl. a. har firmaet også levert heiser til Finnland og Russland. Det finnes i dag, etter oppgave fra heisinspektør Sverdrup 10 heisbedrifter i Norge, derav 6 i Oslo. I forhold til produksjonens omfang og produksjonsverdien er det et lite antall arbeidere, også her et fellestrekk med elektrikerfaget som helhet.

Pr. 1. juli 1954 var det i Oslo 1896 heiser i drift, derav 1009 personheiser og 887 vareheiser. Til sammenlikning kan anføres at det tyve år tidligere, pr. 1. juli 1934 var i drift i Oslo 364 personheiser og 479 vareheiser og personheiser, i alt 843.

Utviklingen på dette område gjennom de siste tjuefem år framgår ved en sammenliknende statistikk mellom 5årsperioden 1929-1934 og 1949-1954.

	1929/30	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34
Attesterte heisanlegg 1929-1934 pr. 1. juli.	1556	1607	1655	1753	1831
Eksisterende anlegg	1370	1401	1441	1532	1600
Anlegg i drift	721	677	818	900	964
Samlede ettersyn	1223	1373	1400	1344	1691

Heiser i Oslo	1949/50	1950/51	1951/52	1952/53	1953/54
Attesterte anlegg pr. 1/7	3144	2851	2910	2992	3062
Sløyfede anlegg	195	200	203	212	222
Eksisterende anlegg	2656	2710	2789	2850	2922
Anlegg ute av drift	51	57	56	61	70
Anlegg i drift (b-e-d)	1953	1998	2065	2112	1269
Sløyfede anlegg (nedtatt)	9	5	3	9	10
Anmeldte anlegg	65	67	52	70	91
Attesterte anlegg	60	59	82	70	82
Årlige og halvårslige besikt.	3594	3563	3555	3604	3901
Anlegg hvor mangler forefinnes	990	950	960	990	1005
Do do. i %	27,5	26,6	27	27,5	26
Ettersyn av reparerte anlegg	1	1	0	0	0
Samlede ettersyn	3595	3564	3555	3604	3901
Utstedte førerpasserbevis	319	252	318	268	249
Skrivelser og ekspedisjoner	4900	5300	5400	6000	6200

Ved siden av Wisbech A/S var Fortuna gjennom årtier et ledende firma i heisindustribransjen. Siden oppsto etterhvert flere nye bedrifter.

Fortuna mek. Verksted, startet i 1894, drev til å begynne med alle forekommende maskinarbeider uten noen bestemt spesialitet. Men da heisanleggene begynte å bli alminnelige, opptok firmaet heisfabrikasjonen. Verkstedet har stadig opptatt nye heistyper som tidligere ble tatt fra utlandet, og ble etterhvert i stand til å fabrikere heiser for alle behov i Norge. Ved flere anledninger har Fortuna også levert heiser til utlandet. Inntil år 1938 hadde dette verksted levert over 2100 heiser, bl. a. til Steen & Strøm, De-No-Fa, Continental, Ullevål Sykehus og til en rekke sykehus utover landet, dessuten bl. a. til Kronprinsens bolig på Skaugum. Fortuna har opprettet avdelinger i Stavanger, Bergen og Trondheim.

A/S Hjørnegaards mek. Verksted ble opprettet i 1921 med kontor og verksted i Mandalsgaten 6/8. Driften ble i 1937 lagt om til produksjon og reparasjon av heiser. Gjennom årene har dette firma levert heiser over hele landet, fra Kristiansand til Kirkenes. Firmaet leverer fra små brevheiser opp til 5 tonns vareheiser. Spesielt kan nevnes firmaets trykknappstyrte hydrauliske heiser. Antall sysselsatte er i dag 23.

Elektroløft er også et forholdsvis nytt foretak i bransjen, men har hatt god framgang. Elektrisk Bureau har produsert heiser siden 1927, vesentlig med materiell fra Sverige. Et annet firma innen bransjen som har hatt en ikke ubetydelig produksjon er Hansen og Bjørnerud i Oslo. Det største utenbys firma for heisprodukter er Munck i Bergen, som har levert et stort antall person- og vareheiser i inn- og utland. Munck har et anlegg som teknisk er på høyden i likhet med Wisbech og Fortuna i Oslo. Firmaet Jonas Myhre som har sin hovedbedrift i Bergen har et datterselskap i Oslo. Dette firma ble registrert i 1947, har oppnådd autorisasjon ved Oslo Lysverker og har til hensikt å levere heisanlegg. Hertil kommer firmaet Reber i Kristiansand.

..I et intervju i "Elektrikeren" for juni 1951 kom Harry Hansen bl. a. også inn på den tekniske utvikling og framtidsmulighetene for heisfaget. Han uttaler her: "Det faktiske forhold er at det blir mer og mer elektrisk arbeid på heisene. I de nye moderne heiser er det atskillig mer elektrisk arbeid enn mekanisk, så det er derfor ingen tvil om at vår rette plass organisatorisk sett er i det forbund vi nå står. Der hører vi hjemme. Det meste arbeid for oss er nå i industri-, forretnings- og lagerbygninger. Og her må en gå ut fra at det også for framtia vil bli atskillig arbeid, for innlegging av heiser er jo absolutt nødvendig i mange av de nevnte kategorier av bygg. Heiser er jo et viktig ledd i automatikken og er et i høy grad arbeidsbesparende middel i enhver moderne bedrift."

I samme forbindelse framholdt formannen at det kan bli nødvendig å begrense tilgangen av læregutter til faget. "Det er av viktighet at det sikres de heismontører vi har kontinuerlig arbeid på gode vilkår."

Heisulykker og heiskontroll.

Heiskontrollen ble innført allerede i 1890-årene og sorterer under bygningskontrollen og Kommunal- og Arbeidsdepartementet. Den første heis som ble skriftlig godkjent ifølge heiskontrollens protokoller tilhørte Apoteket Eckell, Torvet 4 i Oslo (nå Karl Johans gate 13), det nåværende Svaneapoteket. Denne heisen går den dag i dag.

En av de første heisulykker som ramte en av våre kolleger inntraff den 19. desember 1906. Derom heter det i protokollen:

"En arbeider fra Wisbechs fabrikk var beskjeftiget med at reparere heisen (Sagveien 21). Han var i heisestolen og forsøgte at springe ud idetsamme heisen gik nedover og kom herunder i klemme mellem heisestolens tag og gulvet i 4. etage. Grundet uforsigtighed. Døde straks." (Politirapport).

Fra 1896 til 1936 var det i alt i Oslo 69 heisulykker, derav 16 med døden tilfølge. I de senere år har det vært få ulykker.

En skal her nevne endel eksempler:

1909. En elevatorulykke i Kongens gate 14. Herom heter det i en avis:

"I en elevatorschakt i en større forretningsgaard i Kongens gate hændte iformiddag en ulykke - som forløp merkelig heldig, men som let kunde faat de alvorligste følger.

En haandverker (montør Hansen) var beskæftiget inde i elevatorschakten med at reparere staaltraadnettet, da elevatoren pludselig blev sat i bevægelse; manden fik hodet og overkroppen ind mellem det 1000 kilogram tunge lod og nettet. Ved en uhyre kraftanstrengelse lykkedes ham dog at bryte istykker lodskinnerne, hvorved han reddedes. Da elevatoren blev stanset og manden blev trukket frem, var han ikke mere medtat end at han selv kunde gaa til læge."

1910. Det inntraff i Oslo bys sentrum i løpet av tre dager to meget alvorlige ulykkestilfeller med vareheiser. Ved begge anledninger var det ukyndige folk som benyttet heisene. Byens heisinspektør, ingeniør Rustad uttalte seg i et intervju i "Soc.Dem." om saken. På spørsmål om hvordan kontrollen med elevatorene foregikk svarte Rustad:

" - To ganger om året inspiserer jeg alle byens heiser. Der er en 500 av dem, så det blir ca. 3 om dagen.

- Kommer De uforvarende på elevatorførerne?

- Nei, jeg må i alminnelighet underrette om mitt komme på forhånd, så huseierne kan være tilstede og få beskjed om de mangler som kan finnes.

- Er det ofte noe galt med heisene?

- Ja, meget ofte. Det er til og med sjelden det ikke er noe å utsette på dem, skjønt deres forfatning jo er i den best mulige stand, når man vet jeg er i anmarsj."

Til ing. Rustads uttalelser knytter "Soc.Dem." følgende kommentar: "Vi tror vi gjør oss til tolk for den alminnelige mening blant det publikum som benytter elevatorene, når vi for det første uttaler ønsket om at bidraget til heisinspektørens kontor må bli større, så en helt ut effektiv kontroll med den kan øves. Og dernest at betingelsene for å få sertifikat som fører må bli skjerpet i betydelig grad."

1914. I den automatiske heis i Tollbodgt. 8b ble en mann klemt ihjel ved en ulykke den 27. juni 1914. I rapporten heter det at det antagelig har vært en feil i låsen eller kontakt. I en avis påpekes at heisen ofte har vært i uorden.

1925. I anledning av en heisulykke som kostet en gammel vaktmann livet uttalte heiskontrollen til pressen:

"Det ulykkelige er at elevatorsjaktens bund av og til må renses, og det kan ikke gjøres på annen måte enn ved at man går ned i sjakten under elevatoren. Når så heisen står høyere oppe kan den lett komme i bevegelse, enten ved at fremmede setter den igang eller man selv kommer nær tangentene. Man har da ikke annet å stole på enn sin egen forsiktighet og hurtighet. Men det er på samme måte heiskontrollens folk daglig foretar sine undersøkelser - de er under heisene hver eneste dag.

- Er det ingen forholdsregler å ta?

- Sjakten kan gjøres dypere slik at rommet under heisen blir større. Alle nyere heisinnretninger bygges på den måten. Der er minst en halv meter mellom bunden og elevatoren og en mann

kan således trygt ligge dernede, heisen vil ikke komme nær ham. De gamle heisene er meget farlige, rommet er for lavt, og den som ligger under der kan ikke unngå å bli klemt ihjel."

Det ble tilføyet at minst halvparten av de 1200 heiser dengang i Oslo var gamle heiser.

Av et intervju i "Aftenposten" med ing. Rustad framgår at det i tidsrommet 1901-1924 inntraff 48 heiseulykker i Oslo, hvorav de 27 i forbindelse med åpentstående dører og 11 med dødelig utgang. Rustad uttalte at hvis alle heisførere ville vise den forskriftsmessige forsiktighet ved lukning av dører m. v. så ville det bli færre ulykker. Han hadde forøvrig ingen betenkelighet ved de såkalte paternosterheiser, som bl. a. var innført i Sjøfartsbygningen, selv om man lenge hadde vært skeptisk overfor denne oppfinnelse som forøvrig er av atskillig eldre dato enn trykknappheisen. I 1933 inntraff en dødsulykke i paternosterheisen i Sjøfartsbygningen som ble livlig kommentert i pressen.

Enda større oppsikt vakte to alvorlige ulykker i heisen på Hotell Continental i 1935. I en artikkel i "Arbeiderbladet" for 24.4. 1935 krever N.E.K.F.'s formann O. M. Haugen at følgende forholdsregler blir truffet for framtia: "At heisinspektøren krever at materiell som benyttes skal være helt uteksperimentert og at kontrollen hermed blir betryggende.

At heisinspektøren og Oslo Elektrisitetsverk påser at heisanleggene utføres av fullt utlærte heismontører.

At heisinspektøren fører innseende med at heisførere, vaktmestere eller andre som ikke har faglige kvalifikasjoner ikke får klusse med de forskjellige deler av heisens maskineri eller mekanisme."

Formannen i Heismontørenes forening klarla årsakene til Continental-ulykken i "Arbeiderbladet" og minnet samtidig om foreningens krav om å skjerpe paragraf 29 i heisvedtektene ved å benytte fagfolk til ettersyn og pass.

Blant de alvorligste heisulykker i årene etter krigen kan nevnes heisulykken i Wergelandsveien 5 i 1948, en ulykke i Jernbanegata 7 i 1951, og en dødsulykke i Rådhusgata 4 i 1952. Blant uhell av mindre format kan nevnes at ti damer (pluss last og bagasje 1200 kilo) ble sittende fast i heisen på Hotell Viking i 40 minutter den 24. januar 1953, men de slapp med skrekken.

Ang. ulykker i Bergen foreligger endel rapporter fra heisinspektøren i Bergen som er blitt utlånt til vår foreningsgruppe i Bergen. En gjengir her utdrag av disse rapporter.

2/3 1942. Wingårds Jernstøperi. Ulykker ved vareheis uten personbefordring er et tilfelle man kan se når en sådan behandles av ukyndige folk. Heisen går fra 1ste til 2den etg. Et jernstykke kiler seg fast mellom stolen og sjakten. Heisen blir satt i gang for nedkjøring og slakker av stoltauget. En mann tar en hammer og slår løs jernstykket som har satt seg fast. Heisen ramler ned, rykker av heistauget og ramler i bunn, og mannen som var heldig brytter bare en arm ved skulderen.

15/4 1942. Lars Hillesgt. 20. En mann ødelagt ryggen ved at en dør lot seg åpne uten at heisen stod der.

30/5 1947. Hotel Rosenkrantz. En mann fra Haugesund fikk opp døren i første etasje og gikk ut i sjakten. Døren gikk i lås etter ham og en som hørte skrik fra ham, trykket heisen ned. Mannen har stått eller sittet i sjakten og er blitt klemt i hjel.

8/5 1953. Sykeheis i St. Franciskus Hospital, Florida Sykehus.

Sykeheisen er ombygget idet skyvegrinnen er tatt vekk og det er påsatt låsbanemagnet på Stoltaket. Sjaktdørene er påsatt dørpumper. En nonne som hadde hastverk gikk inn i heisen i 4. etg. og trykket heisen ned før hun fikk snudd seg rundt. Idet døren gikk igjen og ble låst av låsbanemagneten, ble en flik av de vide skjørtene som hun ikke hadde fått med seg inn i stolen hengende fast mellom sjaktdør og karm. Idet heisen gikk ned fulgte nonnen med opp under stoltaket og fliken av skjørtet revnet, hun kom seg løs og falt ned i stolen. Hun ble heldigvis ikke skadet noe videre.

Juni 1953. Heisulykke i Haugesund juni 1953 ved montasje av en vare- og personheis hvor læregutt Norvald Eide hos Sverre Munck ble skadet i ryggen og fikk nesten 1 års sykehusopphold. Grunnen var provisorisk trykk-knapp ledning på heistak. Knappen satte seg fast for oppkjøring og læregutten ble klemt under taket.

7/10 1953. Montør Ivan Andberg ved samme firma ble i Stavanger under lignende omstendigheter klemt mellom heisstol og dørkarm. Han fikk ca 1/2 års sykehusopphold.

30/1 1954. Stord Kisgruver. 4 mann drept.

Harry Hansen har ved en rekke leiligheter, bl. a. i en artikkel og i et intervju i "Elektrikeren" (juni 1950) understreket betydningen av en effektiv heiskontroll, og at denne bør gjennomføres for hele landet. Paragraf 36 i heisvedtektene for Oslo er særlig blitt innskjerpet overfor gårdeierne og Harry Hansen har i intervjuet også framhevet paragraf 37, hvor det bl. a. heter:

"Personer som skal foreta besiktigelse av heisanlegg i henhold til gjeldende vedtekter skal ha:

1. God teoretisk utdanning og ha gjennomgått fagavdeling for maskinvesen eller elektroteknikk på teknisk skole.
2. Minst 2 års praksis som konstruktør ved anerkjent fabrikk for heiser.
3. Godt omdømme, samt være kjent for pålitelighet, orden og redelighet."

Mange av de uhell som har funnet sted har foregått ved at heisen har stanset mellom to etasjer. Det mangler en brukelig statistikk, men en avis har illustrert det med et eksempel.

En ung dame kjørte med heisen da den plutselig stanset mellom to etasjer. Hun gjorde akkurat som man pleier å gjøre i en slik situasjon, trykte på alle knapper som fantes på tavlen, rev og slet i døren, trampet i gulvet og fant til slutt alarmknappen. Sakkyndige kom og etter en halvtime var damen fri igjen. Ettersom hun var en statistisk interessert ung dame hadde hun tatt fram blyant og papir og skrevet ned alt som ble sagt til henne i løpet av denne halvtimen. Og her er statistikken:

Sitter De fast? (spørsmål fra 16 mennesker).
Er De i vanskeligheter? (8 pers.).
Hvorfor sitter De fast? (4 pers.).
Har De forsøkt å trykke på de andre knappene? (4 pers.).
De er vel ikke redd? (3 pers.).
Skal jeg lese høyt for Dem? (1 pers.).
Vil De at jeg skal ringe noe sted og si at De blir forsinket? (1 pers.).
Vanligvis tar det 4 timer før man får i gang denne heisen igjen (1 pers.).
Vær bare ikke redd. Wiren holder nok. Det er verre med bunnen, den er råttet (1 person).

På det første spørsmålet svarte damen de første 14 gangene: Ja, De to siste gangene sa hun:
"Tror De jeg er på ferie her kanskje?"

Det har av og til vært kollisjoner mellom teori og praksis når det gjelder heismontasje. Her kunne det fortelles mange historier til illustrasjon av heismontørenes ikke uberettigede fagstolthet - uten tvil et aktivum å ta vare på!

I gamle Kristianias dager hendte følgende sannferdige historie. En heismontør var på utenbys montasje av en reimdreven heis. Da omsider anlegget skulle prøvekjøres, viste det seg å være en feil ved beregningen av reimtrekket. Heisen returnerte både på topp og i bunn, og fortsatte å gå opp og ned av seg selv. Heismontøren, som forøvrig var en hissigpropp ble "hemsk forbannet", rev til seg jakka og drog pr. omgående til byen og til ingeniør A. som var ansvarlig for konstruksjonen og leveransen av dette evigvarende monstret av en heis.

Etterhvert som montøren sang ut sin hjertens mening om ingeniører og heiskonstruksjoner, ble han mer og mer hissig, så han til slutt nesten skrek: "Du kan reise ut sjøl og være apekatt". "Hva sier du?" sa ingeniøren. "Du kan reise ut sjøl og være apekatt." Ing. A. var høyst forbauset og gjentok spørsmålet sitt, hvoretter heismontøren skrek for tredje gang: "Jeg sier, vær apekatt sjøl". "Jo, jo," stønnet ing. A. "jeg, jeg har jo bare teorien jeg, så du - -." Her avbrøt heismontøren: "Jeg gir Faen i Deres teori, for det er meg som har praksissen."

Til slutt i dette kapittel, som på grunn av ulykkene har fått et nokså dystert preg kan det være på sin plass å minne om at begrepet og ordet heis - og særlig slagordet om "å gå i heisen" - har fått en symbolsk betydning, ofte med et sterkt humoristisk innslag. Den bergenske skribent og poet fru Zinken Hopp har på sin strålende måte forstått å anvende dette billedspråk i sitt dikt "Om mennesker og heiser" i "Bergens Tidende" for 28.8.1953.

Det hender daglig at vi står
og venter på en heis,
og viseren forteller oss
at den er underveis.
Den kommer fram, den glir forbi
med andre passasjerer i,
som ser på oss en liten stund,
- et lite glimt på to sekund
tvers gjennom dørens sprinkler
som tegner hundre vinkler.

Og stundom er det oss som står

i lukket elevator,
og andre gir oss sure blikk
som fra en aligator
som ser et bytte gå forbi
den ikke kan få kloen i.
Vel, stundom er det oss som går,
og stundom er det oss som står
og venter i en vindeltrapp.
Det kan bli hipp som happ.

Ja, livet er en heisesjakt
med allslags mennesker i frakt.
Og en glir opp, en annen ned,
mot ukjent havn, fra ukjent sted.
Vi ser et glimt. Vi ser den gå.
Og få blir husket etterpå.

Vi leser i vår dagsavis
om brann og jordskjelv og forlis.
Vi ser Mohammed Mosadeq
som var i går, og nå er vekkt,
og Mohammed som var en sjah,
som abdiserte og gikk a'
og kom igjen, - er underveis
med aller første heis.
Og sultan Sidi Mohammed
er også i en heis et sted.

Så kom minister Laniel
og laget slik en karusell
at det ble streik og strid og blest
fra Tysklandsgrensen vest til Brest
og fra Marseille og til Rouen
lød fanesnell og sabelklang.
Han kom i heisen, det er sant.
Så gikk han ned, og han forsvant.

De menn som talte store ord
ved møter og forhandlingsbord,
og skjønnhetsdronninger hvis prakt
var tydelig i badedrakt
med store hvite bånd på tvers
med innskriften: Miss Universe,
og de som sang Isoldes Nød
og de som danset Svanens Død,
hvor er de nå? De er på reis
i livets store heis.

Så nydelig det er å stå

i trappene og tenke på
at livet er et selvbedrag
en ganske enkel yrkesdag!

Vel er min enkle tankegangs
små innfall neppe førsterangs
og fører ut på vidda.
Men på en lørdags middag
er tanker i alminnelighet
av meget ringe kvalitet!

Zinken.

Heismontørenes Forening 25 år - 5. desember 1930 - 1955

Kapittel 2:

Litt om forhistorien til Heismontørforeningens stiftelse

Den første spire til Heismontørenes Forening har vi i den heismontørgruppa som ble dannet høsten 1918 i Oslo. Etter hva veteranene forteller var det til å begynne med bare Carlson og Trygve Jakobsen og noen få til fra Wisbech som tok initiativet og de fikk etterhvert med noen få heismontører fra Fortuna, så det ble en liten gruppe på 10-12 mann i alt. Det brøt ut en konflikt som ble stemplet som ulovlig. Årsaken til konflikten var de dårlige og vilkårlige arbeidsforhold, ja, man kan si mangelen på ordnede arbeidsforhold overhodet. Enkelte medlemmer hos Wisbech reparerte krigsbiler istedenfor å drive med heismaskiner, og skomakere og skreddere drev og reparerte heiser. Streikens formål var å få *en overenskomst*, så at *alle sto likt*, og få bort den vilkårlighet som hersket.

I Norsk Elektrikerforbunds beretning til landsmøtet i 1919 heter det:

Ing. Chr. Wisbech.

Arbeidsgiverforeningen har sendt et utall av skrivelser og forlangt avholdt 3 forhandlingsmøter om heismontørene der hver for seg hadde sagt opp sin plass. Forholdet er nu ordnet idet tvisten er bilagt ved forhandling mellom arbeiderne og bedriften.

Av dette framgår det klart, at det var en ganske alvorlig konfliktsituasjon heismontørene ved Wisbech sto oppe i 1918, ellers ville et "utall av skrivelser" fra Norsk Arbeidsgiverforening ikke ha vært nødvendig. Konflikten oppsto i en utpreget gjærings- og kamptid, i en tid da arbeiderne praktisk talt over alt drev igjennom lønnskrav som kompensasjon for den herskende dyrtid og kort før fagorganisasjonen viste seg å stå så sterkt at den kunne drive igjennom det gamle krav om 8 timers normalarbeidsdag.

Det ligger også nær å anta at de radikale tradisjoner fra Wisbech Verkstedklubb kan ha spilt en rolle. I Leif Lies 50-årsberetning om Wisbech-klubben heter det:

I årene mellom den første og den annen verdenskrig var det en rekke strider og lockouter av forskjellig varighet. Slike hendelser får både individ og forening til å vende blikket utover i samfunnet for å finne støtte for sitt syn og for å gi støtte til andre. Så var også tilfelle med klubben på Wisbech. Arbeidskampene førte med seg regelmessige mønstringsmøter, fellesmøter med jernarbeidere ellers i Oslo, og enda større samlingsmøter.

Leif Lie meddeler også i beretningen at Wisbech Verkstedsklub (i 1921) foretok innsamling som bidrag til avhjelp av hungersnøden i Russland og at klubben i 1929 også engasjerte seg i kampen for å avverge krig - Antikrigskampanjen.

Også i slutten av 1920-årene var det en tvist hos Wisbech som førte til konflikt. En av veteranene, E. Carlson forteller at det opprinnelig gjaldt en lønnstvist som oppsto da han og flere andre heismontører arbeidet for Wisbech på Vemork. De reiste krav til firmaet om diet kr. 6.00 pr. dag, men fikk ikke svar, til tross for at det ble sendt tre skriv om saken. Det var bare kort tid igjen til arbeidet ville være fullført. Bedriften ville derfor helst unngå "bråk" og lot seg ad omveier forlyde med at saken kunne ordnes ved en godtgjørelse på annen måte. Men Carlson fikk kort etter slutt fordi han fastholdt det prinsipielle krav om en rimelig dietordning. Dietkravet ble blankt avvist - isteden kunne det skrives overtid. Klubben streiket i 14 dager for å få Carlson inn igjen. Men han hadde skaffet seg en jobb i Majorstuhuset og ville ikke begynne igjen hos Wisbech etter det som var hendt. Han ba derfor de andre om å gå tilbake til arbeidet, og denne oppfordring ble så fulgt. Tvister om dietspørsmålet oppsto siden gang på gang. Helt til tariffrevisjonen i 1935 hadde heismontørene som var på utenbys arbeid bare kr. 2.50 i diet. Årene 1928-29 var en utpreget gjæringstid. Det blir mer og mer klart for heismontørene at de ikke kan oppnå tilfredsstillende lønnsvilkår som spesialfag innenfor rammen av Jern- og Metall. I 190 kulminerer misnøyen. Og etter atskillig diskusjon mann og mann imellom og på de enkelte arbeidsplasser blir heismontørene utpå høsten enig om å gå til avskrivning av sitt medlemsskap i Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund. Det skjer ut fra det samme prinsipielle utgangspunkt som stiftelsen av Norsk Elektrikerforbund i 1918, nemlig erkjennelsen av at det er det elektriske element som er overveiende i heismontørarbeidet, at en spesialutdanning her er nødvendig og at man derfor såvel lønnsmessig som forøvrig bør høre hjemme under elektrikerfaget og følgelig organisatorisk tilknyttes Norsk Elektriker - og Kraftstasjonsforbund.

På dette grunnlag skjer dannelsen av Heismontørenes Forening i desember 1930.

En vellykket start.

Da heismontørene i Oslo stiftet sin egen fagforening den 5. desember 1930 var dette et meget dristig skritt - enkelte kalte det et skritt ut i mørket. Men utviklingen har vist at det var riktig, og ble til gagn for medlemmene. Det er derfor vi jubilerer.

Foreningen ble til i en utpreget *krisetid* med senket sysselsetting og hardt press på lønningene fra arbeidsgivernes side. *Det gjaldt å forsvare levestandarden best mulig.* Og også kampen mot tvangslovene og mot fascismen kom mer og mer i forgrunnen.

Bankkraket i New York i 1929 signaliserte et voldsomt konjunkturskifte som førte til en økonomisk verdenskrise, og denne krisen rammet fra høsten 1930 også Norge. Norsk Elektriker - og Kraftstasjonsforbunds landsmøte i 1933 ga denne kriseperioden følgende karakteristikk:

Arbeidsløsheten nådde i alle kapitalistiske land en høyde som aldri tidligere. Bare i ett land, Sovjet-Unionen, hvor den kapitalistiske utbytning er avskaffet, er det ingen arbeidsløshet. Nød hersker i alle kapitalistiske land til tross for at det er overflod av varer.

I vårt land var arbeidslivet preget av krisen helt fram til året 1934, med en betydelig arbeidsledighet. I 1931 fikk vi en kjempelockout. Den omfattet ca. 85 000 arbeidere og varte i over fem måneder. Det er den største konflikt i den norske fagbevegelses historie. 45 prosent av elektrikerforbundets medlemmer var berørt av konflikten. Den endte med en lønnsreduksjon i alt ca. 10 mill. kroner. Elektrikerfaget fikk dog en atskillig gunstigere landsoverenskomst enn alle andre grupper. Ifølge overenskomsten skulle det gjennomføres et

lønnsnedslag av 3 øre pr. time, men lønnen skulle dog ikke kunne senkes under den tidligere minstelønssats, kr. 1.35 pr. time. Og Elektrikerforbundet oppnådde som plaster på såret å få ferien forlenget fra 10 til 12 arbeidsdager for arbeiderne ved samtlige de bedrifter som var tilsluttet Elektrotekniske Firmaers Landsforening. Dette skyldtes medlemmenes glimrende samhold og kampvilje og den store økonomiske støtten vi fikk fra det svenske og danske broderforbund.

Men det var ikke bare krisen og arbeidsgivernes offensiv som preget situasjonen. Hertil kom også en langvarig og temmelig ondartet organisasjonstvist mellom Elektrikerforbundet og Landsorganisasjonen som krevde at heismontørene fortsatt skulle stå i Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund og ville ha overført en rekke grupper av elektrikere til andre forbund. Avdeling 12, Heismontørenes Forening ble tilmeldt Norsk Elektriker - og Kraftstasjonsforbund fra januar 1931. Før hadde heismontørene ved Wisbech og Fortuna vært underlagt jernoverenskomsten. Elektrikerforbundet sendte derfor meddelelse til Arbeidsgiverforeningen om at man fra overenskomstens utløpstid den 31. mars anså seg å stå fritt og krevde spesiell overenskomst opprettet. Andragende herom ble sendt til LO's sekretariat og Jern- og Metall ble underrettet. Men den 7. april besluttet sekretariatet at heismontørene fortsatt skulle tilhøre Jern- og Metall, en avgjørelse som Elektrikerforbundet straks protesterte imot. Den indre strid om organisasjonsspørsmålet fortsatte en god stund framover, og denne strid skapte store vansker. Forbundsstyret var fullt oppmerksom på de skadevirkninger som såvel i dette som i andre tilfelle oppsto på grunn av en skjematisk gjennomføring av industriforbundsformen. LO var heller ikke konsekvent i sin behandling av disse spørsmål. F. eks. ble bakerne ikke tvunget inn i NNN og det ble ikke Øvd noe press for å få dannet et grafisk industriforbund. Heller ikke ble det gitt tilslutning til tanken om et elektrisitetsforsyningens industriforbund. Det springende punkt i hele saken var at LO's linje her ville føre til at heismontørene og andre grupper ble tvunget inn i et overenskomstforhold som betydde *lavere lønnssetter* enn de kunne oppnå innenfor rammen av Elektrikerforbundets tariffsystem. Under disse forhold var det så å si en selvfølge at Heismontørenes Forening måtte holde fast ved sitt standpunkt fra stiftelsen. Forbundet ga dem rett i dette. Forbundsstyret gjorde et klart og utvetydig vedtak som siden ble fastholdt og som hadde medlemmenes fulle tilslutning. Det heter her: "Forbundet må sørge for å få organisasjonsforholdene for heismontørene i orden og støtte deres kamp i så måte, og vi protesterer mot at andre forbund blander seg bort i denne sak - et forhold som kun vil være til støtte for vedkommende arbeidsgivere og Norsk Arbeidsgiverforening."

Organisasjonstvisten førte til at Elektrikerforbundet for en tid ble satt utenfor LO, men det lyktes allikevel skritt for skritt å få gjennomført økonomiske forbedringer for heismontørene og andre grupper innen elektrikerfaget.

Sin første prøve på samholdet fikk Heismontørenes Forening i 1931 under konflikten hos Wisbech i samband med storlockouten. Og foreningen fikk sin ilddåp våren og sommeren 1932 under den såkalte ulovlige streiken ved Fortuna, som både moralsk og økonomisk ble en seier for heismontørene. De hadde god støtte av Viggo Hansteen som førte arbeidsrettssaken for dem og forsåvidt også av Trygve Lie som var med og manøvrerte konflikten i havn. Men det gode resultat skyldtes først og fremst Heismontørenes egen kraftige innsats, deres kampmot og seige utholdenhet og en "steilhet" som både skapte sensasjon og respekt selv i motpartens leir. Fortuna er i den gamle romerske gudelære lykkens gudinne. Hun tilsmilte denne gang heismontørene. Man fikk enda en gang sanne en berømt svensk dikters ord at "lykken står den tapre bi". Den seierrike kamp ved Fortuna ga en god utgangsstilling for de følgende års organisasjonsarbeid og kamp ved de enkelte bedrifter. Denne kamp og dens utfall

ga betydningsfulle lærdommer og skapte et sterkt fundament for Heismontørenes Forening i dens videre virke. De som med en viss skadefryd kalkulerte med at foreningen skulle "gå i heisen" på Fortuna-konflikten, forregnet seg totalt. Tvert imot ble konflikten inngangsporten for nye framstøt og nye framskritt for heismontørene når det gjelder såvel lønnsnivået som arbeidsvilkårene og de sosiale goder. Denne opptakten kan stå som et symbol på foreningens historie gjennom 25 år. –

Foreningens stiftelse og virke i den første tid.

Bakgrunnen for stiftelsen av H.M.F. er den tekniske utvikling. Den fører til at elementer fra elektrikerfaget spiller en stadig større rolle i heismontørenes yrke. De blir på en gang mekanikere og elektrikere, noe som senere danner grunnlaget for foreningens krav om at heismontørenes fag skulle vinne anerkjennelse som spesialfag. Selv om heismontørene var knyttet til mekaniske verksteder, hevdet de med full rett at de yrkesmessig stod i samme klasse som installasjonsmontører og derfor burde tilhøre en tilsvarende lønningsgruppe. Dette var en sak av stor økonomisk betydning. Heismontørene protesterte mot å skulle tvinges inn under jernoverenskomsten og dermed bli underbetalt i forhold til det de mente å ha krav på. Når organisasjonsspørsmålet - spørsmålet hvilket forbund heismontørene skulle tilhøre - ble et så stort og seiglivet stridsspørsmål, med en tautrekning som foregikk i årevis, var det fordi det her ikke dreiet seg om en formalitet, men om en sak som i sine konsekvenser grep inn i spørsmålet om den reelle levestandard. Det var økonomiske og sosiale rettigheter striden gjaldt. Og det var disse realiteter som lå til grunn for stiftelsen av heismontørenes fagforening i Oslo. Dette framgår klart av et skriv som den 21. mai 1931 ble sendt til de svenske heismontører. Det heter her:

Vi er en helt ny organisasjon i Norge. Vi teller ca. 50 medlemmer i tilslutning til N.E.K.F. Vi har tilsluttet oss dette forbund i likhet med våre svenske brødre, og mener at vår rette plass er der. Dette vårt skritt har ikke bare vakt arbeidsgivernes dypeste mishag, men også den Norske Landsorganisasjons og Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds uvilje. Disse foreninger vil ikke godkjenne vårt medlemskap i N.E.K.F. - Vi mener derimot at vi i likhet med våre svenske brødre hører hjemme i N.E.K.F. Vi har da hatt foretrede for 2 av Landsorganisasjonens styre, men med negativt resultat. Disse fastholder sin beslutning om at vi skal tvinges over i N. J. og M.arb.forbund, hvor minstelønnen idag er kr. 1.02 pr. time, mens den i N.E.K.F. er kr. 1,35 pr. time. Det er da innlysende for et slag det ville være for våre medlemmer hvis de skulle tvinges over i et annet forbund. N.E.K.F. har da også nektet å godkjenne en sådan tvangsplassering av medlemmene Vi tenkte da at våre svenske brødre også ville sende disse foreninger en protest mot en sådan framgangsmåte. –

En pleier å regne stiftelsen av heismontørenes fagforening fra 5. desember 1930, da det ble valgt et fellesstyre for heismontørenes klubber hos Fortuna og Wisbech. Dette fellesstyre fikk sådan sammensetning:

Formann: Ø. Wabø.

Kasserer: E. Kristiansen.

Sekretærer: O. Johansen og Hille.

Styremedlemmer: Carlson, Pettersson, Holm og Lund.

Dette styre fikk i oppdrag å drøfte de forskjellige saker innen firmaene, og formannen skulle utarbeide retningslinjer for avdelingen og dens medlemmer. På det første møtet var Elektrikerforbundets formann O. M. Haugen tilstede. Han var innbudt for å gi en utredning om forholdene blant heismontørene i Sverige og en orientering i spørsmålet om medlemskap i N.E.K.F. På fellesmøte av heismontører den 8. januar 1931, hvor 28 medlemmer var tilstede, ble foreningen døpt og fikk navnet *Norsk Heisemontørers Forening*.

Det ble på dette møte enstemmig besluttet at avdelingen tilslutter seg N.E.K.F. og styret fikk bemyndigelse til å tre i underhandling med forbundet om dette spørsmålet. Likeledes ble følgende retningslinjer, utarbeidet av avdelingens formann, vedtatt:

Foreningens formål og retningslinjer.

Pkt. 1. Foreningens formål er å samle alle i landet værende heisemontrer, og de i faget værende læregutter eller hjelpere i én felles forening for å verne om og ivareta alle felles interesser, og for å høyne lønnsnivået, bedre levestandarden, samt på alle måter høyne og fremme fagets interesser, til alles felles beste.

Pkt. 2. I pkt. 2 bør inngå de punkter som forefinnes i enhver forbundslov, såsom Elektrikerforbundets eller Jern- og Metals, forsåvidt disse ikke berøres av pkt. 1.

Pkt. 3. Pkt. 3 bør vies foreningens medlemmers solidaritetsfølelse, deres innbyrdes opptreden mot hverandre. Alle medlemmer plikter å opptre sådan at hans opptreden ikke skader hverken hans arbeidskamerater eller noensomhelst, så foreningens renommé på noensomhelst måte lider derav. Opptre mot andre som du vil andre skal opptre mot deg.

Pkt. 4. Foreningen bør under alle omstendigheter være fritatt for enhver privat skjærmydsel eller uenigheter som måtte oppstå mellom medlemmene privat, da dette ikke vedrører hverken foreningen eller det forbund som den eventuelt måtte tilslutte seg. Hermed menes ikke at foreningens medlemmer skal avholde seg fra å utøve kritikk over de og de forslag som eventuelt vil komme gjennom tidene, eller over de disposisjoner som eventuelt styret måtte komme til å fatte.

Pkt. 5. Kritikk utenom den til enhver tid førte sak er den funksjonerende formanns eller dirigents plikt øyeblikkelig å avbryte og henvise til pkt. eventuelt på dagsordenen.

På møtet 8. januar ble også læreguttspørsmålet behandlet. Formannen Wabø kom her inn på det uheldige i at montørene stadig skiftet hjelpegutter. De burde sette alt inn på å få den samme hjelpegutt med til stadighet. Det ble opplyst at hjelpegutter hos Wisbech var underbetalt, og man ble enig om å forsøke å få rettet på dette. I samråd med forbundet ble styret enig om en lempelig framgangsmåte for overgangen fra Jern- og Metall til N.E. & K.F. Hver mann skulle ha plikt på seg til snarest å få ordnet sin medlemsbok med skyldige merker, få den avmeldt fra N.J. & M.F. til N.E. & K.F., så merkesalg fra dette forbund kunne komme i orden. Det var også blitt utarbeidet et tarifforslag med sikte på kommende forhandlinger. Grunnlaget var her forbundets landstariff, med endel endringer foretatt på medlemsmøte 19. februar 1931 når det gjaldt dietgodtgjørelse, forhøyelse av ferieprosenten samt tillegg til protokolltilførselen.

Den første generalforsamling i Norsk Heisemontørers Forening ble holdt den 26. februar 1931, etter at foreningen var blitt tilmeldt forbundet fra 12. januar. Ved valgene fikk styret følgende sammensetning: Formann: Ø. Wabø, viseformann O. Hille, kasserer E. Kristiansen, sekretær O. Johansen, styremedlemmer Norlander, E. Petterson og F. Andresen og suppleanter S. Lund, F. Lindstad, T. Hansen og J. Johansen. Som hjelpekasserer ble valgt Ø. Christensen og som revisorer A. Hohn og E. Carlson. Til lovkomité ble valgt K. Johanson, M. Bjerke, Ø. Christensen og F. Olsen.

Generalforsamlingen drøftet tariffspørsmålet i nærvær av forbundets formann Haugen. Han framholdt bl. a. at en måtte arbeide for å få innført 7 timers dag. Det ville være av betydning

ikke minst for avhjelp av arbeidsledigheten. Et punkt om 7 timers dag ble så tilføyet tarifforslaget. Tariffens utløp ble foreslått til 31. mars. Også akkordtariffen ble drøftet og hvordan en skulle forholde seg under en eventuell arbeidsstans. Diskusjonen viste at en var på det rene med at det ikke var noen lett sak å få en streik effektiv innen heisfaget, fordi det fins en flerhet av reparasjonsverksteder som ville komme til å arbeide under en eventuell konflikt.

Begrensning av overtidsarbeidet var flere ganger oppe til drøfting. Likeledes den forsering av arbeidet som fant sted under forhandlingene fordi bedriftene regnet med muligheten av konflikt. Fortuna tok inn montere fra Siemens Schuckert for å montere det elektriske på heisene. I den anledning ble det i et skriv til avdeling 1 gjort oppmerksom på at dette forhold var diktet av å få forsert mest mulig arbeid ferdig til oppsigelsen fra Heismontørenes forening trådte i kraft.

Som gruppestyre ved Fortuna ble på medlemsmøte 9. april valgt E. Pettersson (form.), O. Rille (viseform.) med Carlson og Kristiansen som suppleanter.

Det var atskillige vansker foreningen fikk å kjempe med i den første tid, vansker av forskjellig art. Verst var det at LO nektet å godkjenne foreningens overgang til Elektrikerforbundet. Et hardt slag var det også at man på vårparten kom i den situasjon at formannen Wabø ble ekskludert for ukollegial opptreden fordi han hadde påtatt seg blokert arbeid med en heis i Det nye teater. O. Hille ble så valgt som formann, men striden blusset opp igjen gang på gang. Men det viste seg at den unge forening var i stand til å mestre vanskene og løse de nye oppgaver som etter hvert meldte seg.

Det var ingen tilfeldighet at foreningen hadde fått navnet Norsk Heisemontørers Forening. Meningen var helt fra først av å få med alle heismontører i landet. Turen kom først til Bergen. I en rekke skriv gikk foreningen inn for å få tilslutning fra samtlige montører, hjelpe- og læregutter i Bergen, eventuelt ved at det ble dannet en egen avdeling for Bergen i tilknytning til N.E. & K.F. Spørsmålet var så meget mere aktuelt fordi både Fortuna og Wisbech hadde montører i Bergen.

Storlockouten og konflikten hos Wisbech.

Våren 1931 kom lockoutene slag i slag, først for sjøfolkene, 15. mars for 12500 papirarbeidere, 8. april for ytterligere 43500 industriarbeidere, og 15. april for 25 000 arbeidere. Og denne kjempelockout for gjennomføring av lønnsnedslag varte i over fire måneder. Fagorganisasjonen førte denne forsvarskampen med en enestående utholdenhet og seighet, uten nevneverdige mottrekk. Tvertimot ble taktikken å hindre en ytterligere utvidelse. Et dramatisk innslag fikk lockouten gjennom Menstadslaget. Ialt omfattet konflikten, iberegnet endel sympatistreiker innen transporten, 86 000 arbeidere. Alle disse skulle skaffes understøttelse under forhold hvor en hadde 50 000 arbeidsløse.

Den 7. juni var Elektrikerforbundet engasjert i konflikten med 612 medlemmer eller 45,8 pst. av det samlede medlemstall på det tidspunkt.

Allerede den 9. april kom Wisbechs heismontører med i konflikten.

På medlemsmøte i Heismontørenes forening den 16. april ble det drøftet hvordan de lockoutede medlemmer skulle forholde seg ved å kunne skaffe seg eventuelle reparasjoner under konflikten. I forståelse med forbundet ble opprettet et kontor for denslags arbeidsformidling. Det ble for avdelingskassens regning trykt blanketter som montørene gikk rundt til vaktmestrene med: "Pass på. Alle reparasjoner på heiser utføres billigst av heisemontørene." Ethvert medlem fikk lov til å utføre reparasjoner når det først var innrapportert til avdelingen som skulle føre full kontroll med arbeidet. Når arbeidet var ferdig, skulle kontrollkort framvises til avdelingsstyret som hadde full rett til å dele jobben mellom

medlemmene. Alle som fikk arbeid skulle ha skriftlig tillatelse av avdelingen som bare var gyldig for 1 jobb ad gangen. Timelønnen måtte ikke være under kr. 2,00 for montører og kr. 1,25 for hjelpere. Det ble satt opp en fortegnelse over dem som ønsket jobber, og alle jobber skulle deles likt.

De første bidrag under lockouten ble utdelt av heismontørenes forening den 23. april. Styret ble tilsatt som lockoutkomité, og det ble valgt 6 mann som streikevakter. Kontoret for reparasjoner kom snart i gang og funksjonerte tilfredsstillende. Kontoret ble bestyrt av Sverre Lund, med en lønn av 10 pst. av nettoinntekten.

Fra de svenske heismontørers forening fikk man et bidrag på 200 n. kr. til utdeling blant de lockoutede medlemmer. Det ble 10 kr. på hver. Støtten kom som en gledelig overraskelse. I et takkebrev ble de svenske kolleger hyldet for den praktiske solidaritet som var utvist.

På medlemsmøte i Norsk Heisemontørers Forening den 17. september 1931 ble det etter forslag av O. M. Haugen enstemmig vedtatt at heismontørene ville arbeide etter Elektrikerforbundets overenskomst.

For heismontørene hos Wisbech fikk storkonflikten et etterspill. Det viste seg nemlig ved storlockoutene avslutning i september at såvel LO som Jern- og Metall hadde gitt Arbeidsgiverforeningen tilsagn om at Wisbechs heismontører skulle gå inn under samme overenskomst som jern- og metallindustrien. Den tidligere uttalelse fra LO "at disse heismontørers lønnsvilkår skulle bringes på høyde med lønningene for heismontører i installasjonsforretninger" var det således ikke tatt hensyn til. Fagarbeiderne hos Wisbech hadde før konflikten inntrådte en gjennomsnittslønn av kr. 1,22 pr. time, og denne lønn skulle nå reduseres til et gjennomsnitt av kr. 1,16 pr. time. Heismontørene nektet enstemmig å gjenoppta arbeidet på disse vilkår. Streiken brøt imidlertid sammen fordi Wisbech etter hvert fikk anvist nye arbeidere. Arbeidet ble etter dette gjenopptatt 1. oktober, og de 18 heismontører oppnådde etter et par uker reelt sett samme lønnsnivå som før lockouten.

Konflikten hos Hansen & Bjørnerød A.s

Ved denne bedrift hvor det dengang bare var uorganiserte arbeidere, lyktes det under storlockouten 1931 å få organisert samtlige arbeidere, idet bedriften da hadde en del arbeid som de måtte ha organiserte arbeidere for å få fullført. Etter lockoutens avslutning krevde N.E.K.F. å få opprettet overenskomst i samsvar med landsoverenskomsten i elektrikerfaget. Såvel bedriften som arbeiderne syntes å være enig om at organisasjonen burde unngås; bedriften unnslo seg for å oppta reelle forhandlinger og arbeiderne sluttet å kjøpe merker, og følgen var at alle måtte strykes for kontingentrestanse. Deretter ble bedriften blokkert av forbundet, og bedriften søkte så om opptagelse i Norsk Arbeidsgiverforening.

På et forhandlingsmøte den 28. desember krevde N.E.K.F.'s representanter landsoverenskomsten i elektrikerfaget anerkjent som overenskomst for bedriften, mens Arbeidsgiverforeningen på sin side påsto bedriften å være av den art at den skulle sortere under jernoverenskomstens bestemmelser. I møte den følgende dag enedes forhandlerne om å anbefale nedenstående for sine parter:

1. At for samtlige heisemontører blir landsoverenskomsten mellom Norsk Arbeidsgiverforening og Norsk Elektriker - og Kraftstasjonsforbund gjort gjeldende og at bestemmelsene om læregutter innen denne overenskomst således også gjelder de læregutter som anvendes for heisemontasje.

2. For bedriftens øvrige arbeidere gjøres overenskomstens alminnelige bestemmelser gjeldende, mens man for lønnsbestemmelsens vedkommende ikke fastsetter noen

minstelønssats, dog skal dette ikke benyttes til å senke det alminnelige lønnsnivå ved verkstedet.

Svar på dette forslag ble avgitt den første uke i januar 1932, hvor det viste seg at såvel forbundet som Norsk Arbeidsgiverforening hadde vedtatt forslaget.

Heismontørenes Forenings historie

Konflikten i 1937

I forbundets beretning for 1937 heter det i den alminnelige oversikt: «Året 1937 var et kampens år. Tallmessig sett har det vært det år i forbundets historie som viser de fleste tapte arbeidsdager på grunn av konflikter — ialt 102164 tapte arbeidsdager. Det år som ligger nærmest oppunder er lockoutåret 1931 med 72 423 tapte arbeidsdager. — Ovenpå her kommer så den ulovlige konflikt som heismontørene i Oslo og Bergen var ute i fra 23. oktober 1931 til 10. januar 1938.»

Det ble i samband med vårfagene gitt en orientering fra forbundets side, bl. a. i «Elektrikeren», som ga uttrykk for en kamplinje.

«Elektrikeren» for april - mai 1937 skriver i en artikkel betitlet «Arbeidsfred!!» bl. a. følgende:

«Den 20. april kunne Riksmeglingsmannen utsende en offisiell redegjørelse, at «aprilfagene» var i orden

— At arbeidsgiverne er fornøyet skal ingen undres over, men det er sikkert at selv de arbeidere som har vedtatt, knurrer høylydt. Og dette skal man ikke undres over. — For vårt vedkommende omfattet revisjonen elektrikerne i Sulitjelma. Disse forkastet, men var koblet sammen med gruveindustrien - og kom derved inn under utsettelsen. Forkastelsen i Arbeidsmandsforbundet betinger altså nå arbeidsstans fra 3. mai. Videre omfattet forslagene heismontørene i Oslo og Bergen. Disse forkastet også så effektivt som vel mulig, men avstemningen var her koblet sammen med jernindustrien, hvorved altså *arbeidsfred* skal herske innen heisefaget i 2 år. For heismontørene artet så vel forhandlingene som meklingen seg som den blodigste ironi — og gemyttene står på kokepunktet. Arbeidsgleden er i hvert fall vingeskutt — og det så grundig at ikke en fjær er tilbake.»

I marsnummeret 1937 hadde sekretær Andreas *Torp* en artikkel «Fred er ei det beste», med en kampappell som konklusjon — i hvert fall en appell om *kampberedskap*:

«Arbeidskjøperne setter alt til side når det gjelder arbeiderne, de har intet hensyn å ta. Derfor — og nettopp derfor — må alle krefter mobiliseres til vårens oppgjør, ikke for å få kamp, men må den tas, vel, så skal vi være forberedt.

Arbeiderne har lenge nok ventet på bedre tider! Nu er det kommet. Husk! Fa'en tar en kaldsmed hvert år.

Fram på ny! Fred er ei det beste, men at vi noget vil! »

Det er klart at denne propaganda i «Elektrikeren» var en appell til medlemmene om aksjon, og samtidig en gjenspeiling av stemningen blant Elektrikerforbundets medlemmer. En har her således også en bakgrunn for den konflikt som senere brøt ut i heismontørfaget.

Det ble en «ulovlig» konflikt — ikke den første i fagbevegelsens historie. I 1928 hadde de «ulovlige» streiker i bygningsfagene og de grafiske fag ført. til opphevelse av voldgiftsloven og til bedre lønnsmessige resultater enn hva som ellers hadde vært mulig.

I 1937 var heismontørene praktisk talt ute i en 7 måneders streik, idet de var ute i sympatistreik for elektrikerne fra 16. juni til 12. oktober 1937. Så var de i arbeid til 22. oktober 1937, da arbeidet ble lagt ned, og gikk da i streik igjen til den 10. januar 1938. «En hard påkjenning» heter det i forbundets beretning.

Heismontøroverenskomsten 1935-37 hadde fått samme utløpstid som jernoverenskomsten, slik at revisjonen av denne overenskomst kom lenge forut for revisjonen av landsoverenskomsten for elektrikerfaget. Etter vedtak i Heismontørenes Forening ble overenskomsten av forbundet sagt opp til rett tid den 31. mars 1937. Oppsigelsen omfattet Fortuna mek. Verksted og Wisbech A/S avdelinger i Oslo og Bergen. Straks etter at vårt forbund hadde ekspedert oppsigelsen av overenskomsten, foretok Arbeidsgiverforeningen plassoppsigelse for arbeiderne ved ovennevnte bedrifter til fratredelse den 2. april 1937. Forhandlinger ble ikke ført, og saken gikk rett til mekling, og Riksmeklingsmannen nedla overfor N.A.F. forbud mot arbeidsstans inntil mekling var ført.

Meklingsmøte ble holdt i dagene 30. mars og framover, og den 10. april framsatte meklingsmannen forslag som gikk ut på at gjeldende overenskomst forlenges således at lønningene for læregutter, fag- og hjelpearbeidere forhøyes med 8 prosent og med varighet og indeksbestemmelse som for jernindustrien. Det blir med full rett fastslått i forbundets beretning at «meklingen» var det reneste spillfekteri; det ble ikke tatt det ringeste hensyn til heismontørenes krav, og til overmål ble avstemningen koblet sammen med jernindustrien. Forslaget ble av forbundets forretningsutvalg innstilt til forkastelse og ble også enstemmig forkastet av heismontørene I avstemningsmøtet besluttet heismontørene å sende protest over sammenkoblingen til Riksmeklingsmannen og Arbeidsgiverforeningen. Forbundet forsøkte å få utsettelse med avgivelsen av svaret og nye forhandlinger tatt opp, men dette nektet Arbeidsgiverforeningen å gå med på. Meklingsmannen erklærte deretter overenskomstforslaget for vedtatt i henhold til sammenkoblingsbestemmelsene. Overenskomsten ble undertegnet av forbundet med følgende påtegning: «Angjeldende arbeidere har nærsagt enstemmig forkastet overenskomsten. Denne er altså påtvunget forbundet.

N.A.F. protesterte, med henvisning til arbeidstvistloven mot denne påtegning, men det ble ikke gjort noen forandring. Den påtvungne overenskomst ble gjort gjeldende til 31. mars 1939 med 2 måneders oppsigelse og adgang til indeksregulering 15. desember 1937. Ved heisfirmaene i Oslo og Bergen var på dette tidspunkt tilsammen ansatt 94 arbeidere, derav 87 organiserte.

I samband med landsoverenskomsten hadde forbundet i 1937 en konflikt som gikk over 18 uker, omfattende Oslo, Aker, Bærum, Trondheim, Kristiansand, Horten og Stavanger. Heismontørene gikk på eget initiativ ut i sympatistreik for installasjonsmontørene etter at denne streik hadde pågått i vel 2 uker, og var med til streikens siste dag. Under konflikten ble det gjentatte ganger holdt forhandlingsmøter og det ble foretatt 4 meklinger, og i siste meklingsmøte la meklingsmannen fram forslag til ny overenskomst i elektrikerfaget.

Ved den nye overenskomst, som ble vedtatt av begge parter, ble normallønnen fastsatt til for nyutlærte fagarbeidere kr. 1,76, etter 1 års arbeid som fagarbeider kr. 1,84, og for hjelpearbeidere kr. 1,50 pr. time. Læreguttsatsene ble forandret i samsvar med dette. Det ble tatt inn en ny paragraf om akkordarbeid, og det ble bestemt at bestemmelsene i akkordtariffen skulle gjøres gjeldende for Oslo og Aker. Utenfor Oslo og Aker skulle akkordarbeid ikke benyttes i tariffperioden før partene var blitt enig om akkordsatser. For arbeid utenbys ble tilleggsprosenten forhøyet fra 15 til 20 prosent, og dietsatsen fra kr. 7.00 til 8.00. Kravene om kortere arbeidstid med lønnskompensasjon, 18 dagers ferie og akkordavsavn ble det ikke tatt hensyn til. Lønnsforhøyelsen utgjorde omlag 23 prosent. I overenskomsten ble det tatt med bestemmelse om indeksregulering som i januar 1938 innbrakte samtlige montører og læregutter på lønnskala fra og med 95 øre pr. time, 1 øre pr. time i tillegg, og på akkordtariffen 0,06 prosent i tillegg. Overenskomsten omfattet ialt 87 arbeidsgivere og 870 arbeidere, derav 830 organiserte, og ble gjort gjeldende til 15. mai 1939, med 2 måneders oppsigelse.

Under streiken gjorde forbundet store anstrengelser for å få Arbeidsgiverforeningen til å begripe at heismontørene ikke var jernarbeidere i den forstand Arbeidsgiverforeningen ville ha dem til å være.

Resultatet av denne uforstand ble hva en kunne vente, nemlig at heismontørene 14 dager etter at arbeidet var gjenoptatt etter sympatistreiken gikk ut i en «ulovlig» streik, som i likhet med konflikten i 1932 førte til en arbeidsrettssak.

Motparten var blitt varslet om den vending sakene ville komme til å ta hvis man ikke oppnådde en nyordning i overenskomstforholdet for heismontørene ved Wisbech og Fortuna på samme prinsipielle grunnlag som i elektrikerfagets landsoverenskomst. Under påtrykk fra forbundets side utvirket Riksmeklingsmannen at direktør Dahl i N.A.F. til slutt ga tilsagn om at det skulle tas opp forhandlinger i denne sak under hans personlige ledelse.

Dette tilsagn viste seg dog ikke å innebære noensomhelst realitet, og stemningen blant heismontørene kom da på kokepunktet. Allerede på det avsluttende streikemøte i Heismontørenes Forening den 8. oktober kom det til orde en voldsom misnøye, og det var med nød og neppe at det etter flere timers diskusjon lyktes forbundets formann O. M. Haugen å få flertall for arbeidets gjenopptagelse.

Arbeidsgiverne framholdt at de forlangte akkordpriser var altfor høye, men det viste seg umulig å få dem beveget til å komme med noen konkrete motforslag, som det eventuelt kunne forhandles om. I et forhandlingsmøte den 16. oktober hevdet direktør Dahl at Arbeidsgiverforeningen ikke ville forhandle om overenskomstens bestemmelser, hverken om lønninger eller andre ting og at det gitte tilsagn utelukkende gjaldt eventuelle forhandlinger om akkordtariff. Det ble således ikke oppnådd noe forhandlingsgrunnlag. Tvertimot låste arbeidsgiverne hele saken fast ved å protokollere følgende: «Under forutsetning av at arbeiderne var villig til å utarbeide et *nytt forslag* til akkordtariff, — ville arbeidsgivernes representanter på sin side ikke motsette seg å påbegynne en forhandling om akkordtariff.» Istedenfor å komme med motforslag til arbeidernes forslag vedrørende akkordtariffen, uttalte bedriftsledelsen seg hånende om heismontørene og bidro derved til ytterligere å tilspisse situasjonen.

Utløsningen av den lenge oppsamlede misnøye og forbitrelse hos heismontørene kom, som en kunne ha ventet seg i form av en spontan arbeidsnedleggelse fra heismontørenes side. Lørdag den 23. oktober møtte ingen av heismontørene ved Fortuna og Wisbech fram til arbeidet. Den «ulovlige» konflikt var en kjensgjerning.

I møtet dagen før i Heismontørenes Forening la styremedlemmene ned sine verv. Forbundet innkalte så ekstraordinær generalforsamling. Her ble det foretatt suppleringsvalg til styret, gjeldende til ordinær generalforsamling. Medlemmer til styret ble valgt blant montører ved Elektrisk Bureaus heisavdeling og fra firmaet Bernt Olsen, samt en læregutt fra Fortuna og en læregutt fra Wisbech.

I «Arbeiderbladet» for 2. november 1937 er inntatt en redegjørelse om streiken fra heismontørene hos Fortuna og Wisbech. Det påpekes her at de heismontører som arbeider for firmaer som går under landstariffen for elektrikerfaget har bedre arbeidsvilkår enn heismontørene hos Fortuna og Wisbech, hvor det er særskilt tariffavtale. Dette til tross for at *Riksmeklingsmannen var fullt klar over at samtlige heismontører burde ha ens arbeidsvilkår.* (Uth. her). Streiken kom fordi arbeidsgiverne ikke ville gjøre noensomhelst innrømmelser. Heismontørene gjorde alt de kunne for å unngå konflikt, mens den annen part «ved å betale sine folk langt under det andre heisfirmaer betaler sine og ved stadig å avvise ethvert rimelig krav har gjort det de kunne for å tvinge montørene til å gå til streik.»

Den 8. november tok Arbeidsgiverforeningen ut stevning til Arbeidsretten. Ut fra den vurdering at streiken formelt sett utvilsomt var tariffstridig og ulovlig, vedtok forbundets forretningsutvalg enstemmig å rette et skarpt pålegg til heismontørene om å gjenoppta arbeidet straks, idet en gikk ut fra som uunngåelig at dette allikevel ville bli Arbeidsrettens dom. Men heismontørene ville ikke bøye

seg. Ikke et eneste medlem som var med i konflikten tok det ringeste hensyn til forretningsutvalgets ordre.

Forut for sakens behandling i Arbeidsretten gikk de vanlige skriftlige innlegg fra partene.

Av skrivet fra Arbeidsgiverforeningens advokat Verdich Johansen framgår at arbeidsgiverne var fullt på det rene med at årsaken til streiken var at heismontørene «ikke har fått innrømmet sine krav om å komme inn under elektriker tariffen.» (Uthevet her). Fra arbeidsgiverne ble det nedlagt påstand om at

- «1. arbeidsnedleggelsen ved firmaene Wisbech A/S og Fortuna mek. Verksted, Oslo og Bergen, er tariffstridig og ulovlig.
2. de streikende arbeidere plikter straks å gjenoppta arbeidet.
3. Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund og «Heismontørenes Fagforening i Oslo og Bergen plikter å sørge for at dette skjer.
4. Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund, «Heismontørenes Fagforeninger, Oslo og Bergen, og de enkelte arbeidere tilpliktes in solidum å erstatte det tap som er påført bedriftene ved den ulovlige stans.
5. Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund, «Heismontørenes Fagforeninger, Oslo og Bergen, og de enkelte arbeidere tilpliktes å utrede sakens omkostninger.»

Forbundet protesterte ved advokat Reidar Dahl mot enhver plikt til å betale erstatning eller saksomkostninger og frala seg et hvert ansvar for konflikten og dens følger. Det ble tilføyet at arbeidsgivernes framstilling inneholdt en rekke faktisk uriktige påstander m.h.t. hvordan affæren hadde utviklet seg.

Konklusjonen i Arbeidsrettens dom, som falt den 23. november var følgende

1. Arbeidsnedleggelsen ved firmaene Wisbech A/S og Fortuna mek. Verksted, Oslo og Bergen, er tariffstridig.
2. De innstevnte arbeidere plikter straks å gjenoppta arbeidet.
3. Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund og «Heismontørenes Fagforeninger i Oslo og Bergen plikter å sørge for at dette skjer.
4. Spørsmålet om erstatning og om saksomkostninger utstår.

Etter dette gjorde forbundet avdeling 12 oppmerksom på at hvis ikke arbeidet nå ble gjenopptatt kunne man bli nødt til å ekskludere dem som deltok i den ulovlige streik, et «skritt som forbundet nødig tar.»

Men streiken fortsatte til tross for alle henstillinger og pålegg, og til tross for Arbeidsrettens dom. På heismontørenes kontor i Folketeaterbygningen var det blitt opprettet en «heise-service» som bidro sitt til at man kunne ride stormen av økonomisk, og som i ethvert fall styrket samholdet. Det var et tiltak av samme art som i større målestokk og i form av et andelsselskap ble startet under konflikten i 1949 (se nedenfor).

Konflikten ble mer og mer tilspisset. Ikke minst gjennom den rettsforfølgning som ble satt i gang mot de streikende. De ble innkalt til Grønlands politistasjon og truet med både bot og fengselsstraff. Men resultatet var lik null. Heismontørene lot seg ikke skremme.

Heller ikke lot de streikende seg påvirke av at forbundet av Arbeidsgiverforeningen ble presset til å erklære arbeidet fritt ved de angjeldende bedrifter. Det var et siste desperat forsøk fra arbeidsgiverne på å pulverisere streikefronten, men også dette viste seg å være et slag i luften. Ja, selv vedtaket av 22. desember 1937 om eksklusjon av de streikende hadde ingen virkning.

Det var uten ringeste tvil dette enestående samhold og denne kampvilje og utholdenhet som i siste runde skapte muligheten for en løsning av konflikten som innebar reelle fordeler for heismontørene, et resultat som vel de færreste utenom de streikende egen leir hadde ventet.

Den 17. desember tok Arbeidsgiverforeningen ut stevning til Arbeidsretten, hvor den reiser erstatningssøksmål mot forbundet, Heismontørenes Fagforening og de streikende arbeidere, under henvisning til Arbeidsrettens dom av 23. november.

Saken kom for Arbeidsretten den 4. januar 1938 i Høyesteretts lokale hvor også en del av de streikende møtte som innstevnte. Det ble her av rettens formann framsatt et forlikforslag. Da retten skulle ha frokostpause henstilte rettens formann til de innstevnte å nytte pausen til å drøfte det framlagte forslag. Så skjedde også, og arbeidernes forhandlere ble da enige om å akseptere forliket, men samtidig å presisere at det var forskjellige av overenskomstens punkter man måtte få anledning til å forhandle om, således dietbestemmelsen og bestemmelsen om smussig og sunnhetsskadelig arbeide m. m. «Aftenposten» fant å måtte påtale at Høyesteretts lokale så å si var blitt utleid til et møte av ulovlig streikende arbeidere — det var uhørt og enestående i hele Norges historie, framholdt bladet.

Da Arbeidsrettens forhandlinger begynte igjen etter pausen, framkom arbeidernes forhandlere med sine synspunkter og kritiserte bemerkninger til forlikforslaget. Arbeidsgiverforeningens representant ga, som svar på dette, uttrykk for at man selvfølgelig var villig til når arbeidet var i vanlig gang, å forhandle om ethvert forhold som faller innenfor overenskomstens ramme. Han oppfordret arbeidernes tillitsmenn til når de hadde noe å beklage seg over, da straks å søke opptatt forhandlinger på vanlig måte. Skulle den enkelte arbeider ikke ha anledning til å konferere med nærmeste tillitsmann, fordi denne er opptatt med arbeid på reise, måtte vedkommende selvfølgelig ha anledning til å få konferanser ved direkte henvendelse til organisasjonen.

Tonen hos arbeidsgiverne var nå blitt en helt annen enn før streikens utbrudd. Riktigheten av det gamle ordtak at «lykken står den kjekke bi» ble påny bekreftet.

Det godkjente forlik hadde følgende ordlyd:

1. Arbeidet gjenopptas straks.
2. Arbeidsgiverforeningen framlegger innen denne måneds utgang et motforslag til akkordtariff, hvorefter forhandlinger uoppholdelig opptas. Under disse vil Arbeidsgiverforeningen best mulig yte medvirken til at det kan oppnås enighet.
3. Hvis mindelig orden kommer i stand, frafalles erstatningskravet og nærværende sak heves.
4. Timelønnen kr. 1,62 forhøyes fra arbeidets gjenopptagelse i medhold av indeksreguleringen med 7 ½ pst. til kr. 1,74.
5. Akkordtariffen gjøres gjeldende for nye arbeidere som igangsettes etter arbeidets gjenopptagelse og omfattes av den. Løpende akkorder gis indekstillet for den gjenstående del av arbeidet. Akkordarbeidet søkes best mulig fordelt på alle arbeidere.
6. Partene er enige om ved tariffrevisjonen i 1939 å søke ordnet felles overenskomst for alle heismontører.
7. Arbeidsgiverforeningen henstiller til påtalemyndigheten å stille den iverksatte straffeforfølgning i bero.
8. Eksklusjonen av heismontørene oppheves.
9. Saken utstår inntil videre.

I tilknytning til forlikets punkt 4 erklærte bedriftenes representanter at de ville la påbegynte akkorder få indekstillet for gjenstående del av arbeidet. Påbegynte arbeidere i timelønn kommer for det gjenstående arbeides vedkommende inn under akkordtariffen dersom det omfattes av denne. Dog unntatt arbeid som har vart i over fire arbeidsuker før arbeidsstansens inntreden. Forutsetningen for denne innrømmelse fra bedriftens side var at vedkommende arbeider ikke oppsier sin plass under arbeidets fullførelse.

Det var et resultat av kampen som det sto respekt av. Arbeidsgivernes kapitulasjon vakte alminnelig oppsikt. Også pressen reagerte. I sin bok «Demokratisk forfall» behandler Per Vogt heismontørenes

streik under rubrikken «unnfallenhetens kulminasjon». Det er «slapphet, feighet, unnfallenhet» hos arbeidsgiverne og Arbeidsretten som har ført til en triumf for de ulovlig streikende heismontører. Vogt siterer i denne forbindelse en artikkel i «Tidens Tegn» for 10. januar 1938 av advokat Gunnar Eriksen, hvor det bl. a. heter:

«Denne sak har nylig vært behandlet av Arbeidsretten og foreløbig med det resultat at partene er blitt enige om at arbeidet skal gjenopptas, men samtidig tilsikres heismontørene bedre timelønn og opptagelse av forhandlinger om akkordtariff, hvorunder Arbeidsgiverforeningen best mulig skal medvirke til oppnåelse av enighet. — Jeg kjenner ikke heismontørsakens enkeltheter. At den var komplisert er vist ikke tvilsomt.

Hvad der imidlertid er bedrøvelig er, at forholdene er blitt slik at det for den krenkede part skal være nødvendig å gå med på den slags overfor den som med velberådd hu har satt seg ut over gyldig avtale, at den som bryter overenskomsten alltid skal kunne trøste seg til den annens fromhet, til at der alltid vil bli anledning til å få et forlik sogn ikke bare sikrer dem gjeninntagelse i de plasser de ulovlig forlot og fritar dem for ethvert ansvar for følgene av ulovligheten, men også skaffer dem vederlag for hva de har tapt i lønn mens ulovligheten pågikk.» (Uth. av Per Vogt.)

Disse kommentarer er en bekreftelse på at heismontørene hadde vunnet en moralsk seier ved sin aksjon. Det lyktes dog ikke ved de påfølgende forhandlinger å få en løsning i spørsmålet om akkordtariffen. Forhandlingene ble brutt etter 8 møter i februar og mars, idet partene lå så langt fra hverandre at en fant det nytteløst å forhandle videre. Arbeidsgiverforeningens representant henstilte til forbundet å medvirke til at det ble opptatt direkte forhandlinger ved hver enkelt bedrift for om mulig ad den vei å komme til en ordning. Forbundet forela dette spørsmål for Heismontørenes Forening som bestemt motsatte seg forhandlinger på et slikt grunnlag. Saken ble derved i realiteten utsatt til tariffrevisjonen i 1939, da resultatet ble at akkordtariff ble opprettet.

Heismontørenes streik i 1949

På Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbunds 9. landsmøte 1949 uttalte forbundets formann Andreas Torp i sin muntlige beretning for 1949 i møtet den 20. september bl. a. følgende:

« — Ved de tariffoppgjør vi har hatt i år så lyktes det å løse dem uten konflikt. Og så vidt jeg vet har medlemmene stort sett vært tilfreds med de tariffen vi har brakt i havn. De har betydd bedre økonomiske vilkår for våre medlemmer. Men naturligvis kan det vel være enkelte som mener at de ikke har oppnådd de resultater de har ventet. Men det vil alltid være en forskjell mellom det som er ønskelig og det som er oppnåelig. Jeg vil nevne sa Torp videre — *at det er en tariff som det ikke har lyktes å løse uten konflikt, og det er for heismontørene i Oslo. Jeg vil si at vi kom et ganske godt stykke på vei under forhandlingene. Det lyktes oss å bli enige om mange ting, men så strandet det på kravet om alderstillegget som vi jo har i vår landsoverenskomst. Landsorganisasjonen godkjente også dette krav. Arbeidsgiverforeningen sa beint fram nei. Da var konflikten ikke til å unngå. Konflikten har nå pågått i 10 uker uten at det ennå er tegn til noen løsning, men vi i forbundet må gjøre hva vi kan for å komme til et akseptabelt resultat.*» (Uthevet her.)

Etter forslag av Andreas Jensen besluttet landsmøtet å foreta en innsamling til de streikende heismontører. «De har vår udelte sympati, derfor bør vi gi uttrykk for dette ved å foreta en innsamling her på landsmøtet.» Innsamlingen innbrakte 732 kroner. Harry Hansen lovte på vegne av Heismontørenes Forening at «vi skal føre kampen til den bitre ende.»

Den økonomiske bakgrunn for kampen i 1949

Lønnspolitikken fra fagorganisasjonens side i årene etter den annen verdenskrig måtte naturlig nok ta sikte på å gjenerobre det lønnsmessige terrenget som gikk tapt under krigen og okkupasjonen, skaffe kompensasjon for ny prisstigning og i størst mulig utstrekning også heve reallønnen.

I stigende grad gjorde den økonomiske utviklingen problemet om kappløp mellom priser og lønninger aktuelt.

LOs representantskapsmøte i 1948, hvor tariffsituasjonen for 1949 ble behandlet, var nærmest tilbøyelig til å gå inn for prolongasjonslinjen. Det ble hevdet at det gjaldt for enhver pris å unngå inflasjon. Perspektivet hos LOs ledelse pekte i retning av kombinert prisstopp og lønnsstopp med endel justeringer i samband med tariffoppgjøret i 1949.

Det ble etter krigen gjort forskjellige tiltak for å holde vareprisene, og dermed levekostnadsindeksen nede, bl. a. gjennom subsidieordningen.

Fra frigjøringen i 1945 til revisjonen av statens subsidieordning pr. 2. april 1950 steg engrospris- og levekostnadsindeksene ikke mer enn med henholdsvis 6 % og 3 %. Først deretter fant det sted en så kraftig prisstigning at det oppsto en helt ny, og særdeles vanskelig situasjon for lønsmottakerne. «Stabiliseringspolitikk» var i alle år det store løsen og det fengende slagord. Reallønnen skulle sikres. Men det skulle etter hvert bli åpenbart for enhver at dette å «holde stabiliseringslinjen» var en illusjon og en bremsekloss på arbeidernes og fagorganisasjonens bestrebelser, når det gjelder å vareta lønsmottakernes økonomiske interesser.

Statens foranstaltninger til motarbeidende av dyrtiden, eller retttere sagt av dyrtidens virkninger, har etter krigen vesentlig bestått i pristilskuddene for å holde vareprisene nede. Disse subsidier har for årene 1945/46 til 1950/51 utgjort følgende beløp:

1945/46	244,5 mill. kr.	
1946/47	477,9»	»
1947/48	701,8»	»
1948/49	749,0»	»
1949/50	800,0»	»
1950/51	600,0»	»

I budsjettåret 1949/50 gikk det, som man ser, med ca. 800 mill. kr.

Prisstigningen utenlands var imidlertid så betydelig at man ville ha behøvd 1135 mill. kr. for å hindre at denne prisstigningen skulle slå ut i utsalgsprisene i Norge. Man anså seg tvertimot nødsaget til å senke subsidiene, så de ikke skulle overstige 600 mill. kr. Et slikt subsidiebeløp betyr at det gjennomsnittlig ytes hver borger et tilskudd på ca. 200 kr. pr år i form av reduserte varepriser.

Allerede i 1948, og enda mer i 1949 begynte en ganske sterk tvil å gjøre seg gjeldende blant de fagorganiserte arbeidere om en generell lønnsstopplinje kunne være riktig. Arbeiderne var redd for at de ville bli snytt, så meget mer som vi hadde hatt en meget kraftig og hurtig gjenreisningsperiode etter krigen og en såvidt betydelig vekst i produksjonsresultatene, en så forsert rasjonalisering og teknisk modernisering at LO prinsipielt hadde reist krav om *arbeidernes andel i rasjonaliseringsgevinsten*.

På landsmøtet i Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund i 1949 framholdt LO's viseformann P. Mentsen i sin redegjørelse under dagsordenen punkt 8, «Akkord- og tariffspørsmålet» at det «riktigste uten tvil hadde vært fullstendig prolongasjon av samtlige tariffavtaler». Men han gjorde den reservasjon at «det til dels er skjevheter til stede i tariffkomplekset, og særlig innbyrdes mellom gruppene i de enkelte tariffområder, som bør jevnes ut eller justeres». (Uthevet her). Taleren omtalte resultatene av tariffrevisjonen i 1949 og framholdt at det stort sett hadde «gått ganske bra hittil». Som eksempel pekte han på jernindustrien, tekstil og hermetikk og andre.

«Det ble her foretatt en utjamning og oppjamning av lønningene. Når vi tok disse fag først, var det fordi det var grupper innen disse yrker som lå på et for lavt lønnsnivå. Vårt hovedsynspunkt, det vil jeg igjen presisere, ved tariffrevisjonene i år har vært at de må hjelpes som i dag har det forholdsvis dårligst. Mentsen konkluderte sitt foredrag slik: Hovedoppgaven er å tilrettelegge tariffpolitikken så at den kan gjennomføre det som er mulig innen rammen av de ressurser som er til stede. — Vi skal nå arbeide for å få høyere produksjon. Det er grunnlaget og den eneste farbare vei for å heve vår levestandard ytterligere. Vi må selv skape de økonomiske muligheter for vår framgang. *Men da skal vi også ha den rettmessige andel av det økte produksjonsresultat.*» (Uthevet her).

På spørsmål fra Rosenløv om fagorganisasjonens stilling til devalueringen, svarte Mentsen at han ikke trodde at «devalueringen vil få noen øyeblikkelig virkning på prisene». «I neste runde vil nok prisene bli høyere på ting som enkelte redskaper, maskinelt utstyr etc. Men hvis andre land devaluerer slik som Norge, og det ser det ut til nå, så vil vi med samhandelen med disse land stå på like fot.»

Utviklingen etter devalueringen i 1949 kom til å vise et annet økonomisk helhetsbilde enn det man syntes å forvente i visse ledende og toneangivende kretser. Framfor alt førte devalueringen til betydelige vansker for Norges eksport — bl. a. synkende priser på treforedlingsindustriens produkter — og dessuten til høyere priser på en rekke importerte varer, overhodet til en betraktelig svekkelse av vår utenriksøkonomi. Som helhet skulle det komme til å vise seg etter hvert — og med fullstendig klarhet i 1950-51 — at dette å «holde stabiliseringslinjen» var en politikk «over evne» for landets regjering. Stabiliseringspolitikken avslørte seg gradvis som en illusjonspolitik fra arbeiderklassens synspunkt, — en politikk basert på ønsketenkning og overdreven optimisme.

Det er vel verdt å feste oppmerksomheten ved dette spørsmål, både fordi det innvirket på de vurderinger som førte til at Heismontørenes Forening tok sjansen på en åpen konflikt i 1949, til forskjell fra praktisk talt alle andre grupper, og fordi en historisk bedømmelse av hva som har vært riktig eller uriktig i lønnspolitikken i de skiftende situasjoner og perioder, hører til de lærdommer som de fagorganiserte arbeidere kan og bør trekke som fasit av begivenhetenes gang.

Det kan ikke oversees i denne sammenheng at en av de viktigste grunner til at Heismontørenes Forening ble stiftet, og tilsluttet seg Elektrikerforbundet, var de dårlige lønnsmessige resultater som oppnåddes den gang heismontørene tilhørte Jern- og Metall, og ikke minst i årene 1927-30.

De dårlige resultater i den nevnte periode er nærmere belyst i en brosjyre om lønnspolitikken og konjunktorene som LO ga ut i 1938.

«Fagorganisasjonens lønnspolitikk burde i virkeligheten hatt som mål — framholdes i det her siterte skrift — ikke bare å heve reallønnen, men også å ete seg inn i profitten, merfortjenesten, *få en stadig større del av det voksende produksjonsutbytte.*

Man har ikke hatt noe konjunktur mål som har kunnet vise hvor mange øre pr. time, eller hvor mange prosent lønningene hver gang skulle øke med for at lønnstakerne kunne oppnå en rimelig andel av det økte konjunkturutbytte. I mange tilfelle har det vært en styrkeprøve — ved organisasjonens styrke har en presset fram en løsning uten hensyn til hvert fags konjunkturer.

Det mest lærerike kapittel i denne sammenheng — framholdes det i det her siterte skrift fra LO — er den lønnspolitikk som ble ført under oppgangskonjunktorene 1927-30. I denne perioden er det vi nettopp mest anskuelig står overfor problemet lønnsregulering etter *prisindeks* eller/og lønnsregulering etter *produksjonsindeks*. Det var, som før påpekt, en oppgangsperiode for industrien, men prisindeksene gikk nedover, og resultatet av den linje som ble fulgt i lønnspolitikken, ble at en fikk sterke lønnsnedskjæringer i hele perioden.

Hele perioden står for lønnstakerne i alminnelighet som en nedgangskonjunktur, mens det faktisk, som den offisielle produksjonsstatistikk viser, var en oppgangskonjunktur. Tendensen på verdensmarkedet var riktignok sterkt prisfall, men det var prisfall på råstoffene, arbeidsmaterialene

først og fremst, og det betød, selv med et svakt prisfall på de ferdige varer, en økt fortjeneste for produsentene.»

Streikens forløp og dens resultater

Som før nevnt reiste medlemmene i Heismontørenes Forening krav om at overenskomsten med Norsk Arbeidsgiverforening skulle sies opp i 1949 med sikte på gjennomføring av en *lønnsforbedring*.

Den 25. februar ble den bestående overenskomst oppsagt av Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund til utløp 31. mai. Forbundet oversendte sine krav til N.A.F. den 19. mars med anmodning om at forhandlinger måtte opptas snarest.

Den 8. april ble det holdt et forhandlingsmøte. Her la partene fram sine krav til endringer og tilføyelser i overenskomsten.

Som resultat av dette første møtes drøftinger ble det oppnådd enighet om at det skulle opptas forhandlinger om *tilleggssatser til akkordtariffen og spesielle tilleggssatser for Fortuna mek. Verksted og Elektrisk Bureau*. For de øvrige kravenes vedkommende lyktes det ikke partene å komme fram til enighet.

Man besluttet derfor å bringe saka inn for Riksmeklingsmannen. Det skjedde gjennom et skriv fra forbundet av 9. april.

Meklingsmøte ble holdt den 12. mai. Etter at saka var drøftet, meddelte meklingsmannen at partene sto så langt fra hverandre at han ikke fant grunnlag for å framsette noe forslag. Meklingsmannen anmodet da forbundet om å forelegge saka for LO og få brakt klarhet i om LO godkjente de krav forbundet hadde stilt.

Kravene ble så sendt LO den 13. mai. I skriv av 19. samme måned mottok man meddelelse om at Sekretariatet hadde godkjent kravene. Denne melding ble sendt Riksmeklingsmannen.

Forbundet oversendte så den 1. juni en søknad til LO om godkjenning for *oppsigelse av plassene i heismontørforbundet* til fratredelse 18. juli. I skriv av 6. juli mottok forbundet melding om at søknaden var godkjent. Samtidig mottok man melding fra Riksmeklingsmannen om at denne nedla forbud mot arbeidsstans inntil mekling etter kap. 3 i lov om arbeidstvister var avsluttet. Riksmeklingsmannen innkalte partene til mekling den 18. juli. Dette møte førte heller ikke fram til enighet og *arbeidsstans inntrådte 23. juli*. Riksmeklingsmannen innkalte til tvungen mekling den 29. august. Her frafalt forbundet kravene om forhøyelse av timelønnssetene, og likeledes kravet om begrensnig av læreguttenes antall; det samme var også tilfelle når det gjelder kravet om forhøyelse av læreguttsatsene. *Det krav som absolutt ble fastholdt var at montørene i heisforbundet ble stilt likt med elektrikerne når det gjaldt alderstilleggene..*

Heller ikke dette møte førte til enighet, og meklingsmannen fant ikke grunnlag for å framsette noe realitetsforslag.

Som situasjonen lå an, foreslo meklingsmannen at partene gikk med på å løse konflikten ved avgjørelse av *Lønnsnemnda*, og ba om svar på dette innen 3. september. Saka ble behandlet, men heismontørene besluttet ikke å kunne medvirke til at tvisten ble løst ved Lønnsnemnd.

Det kan i denne forbindelse være av interesse å sitere et avsnitt av P. Mentsens foredrag på forbundets landsmøte 21. september 1949, altså på et tidspunkt da heismontørenes streik pågikk. Mentsen uttalte bl. a.:

«Som kjent har vi hatt lønnsnemndordningen helt siden frigjøringa, og på fagkongressen i 1946 ble det gjort enstemmig vedtak for at en måtte *oppretholde ordningen med lønnsnemndsbehandlingen i*

interessetvistene i gjenoppbyggingsperioden » (uthevet her). Når kongressen gjorde dette enstemmige vedtaket, var det selvfølgelig i første rekke fordi alle naturligvis var klar over at slik som situasjonen lå an, med lav produksjon, ingen lagre eller ressurser i reserve, så måtte en finne fram til en ordning som kunne gjøre det mulig å løse disse tariffrevisjonene — interessetvistene — uten at en kom opp i streik eller omfattende arbeidskonflikter. Alle visste at en levde fra hånd til munn, og en arbeidsstans i hvilke yrker det enn var, ville sette oss enda mer tilbake og skape ytterligere vanskeligheter. Dertil kom at en også var klar over at med den politiske konstellasjon en hadde, arbeiderflertall i Stortinget og arbeiderregjering — ville det være mulig å sammensette lønnsnemnda slik at en fikk tilført lønnstakerne de fordeler og forbedringer som overhodet var mulig.

Spørsmålet om Lønnsnemnda ble berørt på representantskapsmøtet i fjor høst, og er i forbindelse med årets tariffsituasjon inngående blitt drøftet i sekretariatet. Det vil også være kjent for de fleste at *sekretariatet kom til det standpunkt at lønnsnemndordningen måtte oppheves etler innskrenkes!, og det er også nå skjedd.* (Uthevet her).

Erfaringene viste i et stort antall tilfelle at *lønnsnemndsordningen forte til store skuffelser for lønnstakerne, når det gjelder reguleringen av lønningene. Ordningen førte til en stigende passivitet i arbeidernes organisasjoner og til økende misnøye blant medlemmene.* Heismontørenes Forening handlet således både klokt og framsynt, da den tok standpunkt *mot* lønnsnemnd, og en kan trygt gå ut fra at dette standpunkt også var i samsvar med den alminnelige oppfatning hos de fagorganiserte arbeidere i Norge.

Riktigheten av heismontørenes vurdering av situasjonen må også kunne sies å være blitt bekreftet gjennom den løsning på konflikten som man kort tid etter kom fram til.

Den 13. oktober innkalte Riksmeklingsmannen til nytt forhandlingsmøte, og under drøftinger her i felles- og særsmøter fant Riksmeklingsmannen å kunne framsette et forslag som ble anbefalt av begge parter. Svar skulle avgis innen 18. oktober.

Forslaget gikk ut på at heismontørene skulle betales et personlig tillegg etter følgende skala:

10 års praksis, 5 øre pr. time, 15 års praksis, 10 øre pr. time, 20 års praksis, 15 øre pr. time.

I tillegg hertil kom Riksmeklingsmannens generelle forslag av 16. juni 1949.

Dette forslag ble vedtatt av partene og arbeidet ble gjenopptatt den 23. oktober. Streiken hadde således pågått i tre *måneder*. Det positive resultat som ble oppnådd må i første rekke tilskrives medlemmenes utmerkede samhold og solidaritet, en klok og konsekvent taktikk fra foreningen og dens styre, støtten fra forbundet og den oppmuntring de streikende fikk fra andre fagorganiserte arbeideres side, som så med sympati på de streikendes rettferdige sak.

Konflikten omfattet ca. 100 arbeidere. *Den samlede lønnsforhøyelse utgjorde ca. 124 000 kroner pr. år.*

Overenskomsten trådte i kraft fra 1. juni 1949 og med varighet til 31. mars 1951. Til heisfirmaer utenfor N.A.F. tilstillet forbundet det samme forslag som til NAF. Disse firmaer gikk med på å utbetale alderstilleggene etter samme skala som fastsatt i Landsoverenskomsten i Heisfaget.

En interessant beretning om konflikten 1949 fra styret i Heismontørenes Forening

Om konflikten i 1949 foreligger et viktig og meget lærerikt historisk dokument i form av en beretning fra styret, utarbeidet av Harry Hansen.

Tariffrevisjonen var forberedt i god tid, allerede året i forveien. Bl.a. var det innsamlet en lønnsstatistikk som viste et gjennomsnitt av kr. 2,79 pr. time for 12 montører hos Wisbech A/S, kr. 3,46 for 8 montører ved Fortuna mek. Verksted, kr. 3,23 i gjennomsnitt for 2 montører hos Hansen og Bjørnerød, kr. 3,23 for 3 montører ved Hjørnegård Mek. Verksted og kr. 2,88 i gjennomsnitt for 3 montører ved Elektrisk Bureau.

En gjengir her styrets beretning om tariffarbeidet i 1949, og om konfliktens forløp og resultater. I denne forbindelse skal en også gjengi vedtektene for andelslaget «Heise-Service», som spilte en stor rolle som støttepunkt under streiken.

Under forberedende konferanser i Oslo fra og med 26. februar til og med 2. mars, hvori deltok Bergensgruppens formann Frithjof Juulseth, Oslo-avdelingens formann Harry Hansen, samt medlemmer av tariffkomiteen Ole Skog, Olaf Johansen og Emil Petterson, ga Harry Hansen en redegjørelse for tariffsituasjonen. Han medmehe at alle overenskomster nå var oppsagt og i denne forbindelse oppsto det endel diskusjon. Landsorganisasjonen har sagt fra at i år vil det bli frie tariff-forhandlinger, men at det ikke var anledning til å stille krav om generelle lønnsforhøyelser, og at de overenskomster som søktes oppsagt og som inneholdt krav om lønnsforhøyelser ikke ville bli godkjent. Det var i diskusjonen delte meninger om det under disse forhold ville være riktig å ta med slike krav som gikk på tvers av LOs lønnspolitikk. Man enedes imidlertid om å la medlemmene selv komme med sine krav. Gruppen i Bergen ville da få seg oversendt de krav som Oslo-montørene kom fram til på sitt årsmøte den 9. mars, og ut fra disse behandle sine krav og oversende dem til avdelingen.

Det ble videre drøftet en rekke spørsmål i forbindelse med tariffsituasjonen.

På avdelingens årsmøte den 9. mars ble det enstemmig besluttet å stille følgende krav over N.A.F.:

Punkt 1: Tillegg til §§ 4-5 Læreguttbøker, begrensning av læreguttenes antall og fratrekk for læretiden i skoler.

Punkt 2: Middagspenger må forhøyes fra kr. 1.50 til kr. 5.00.

Punkt 3: Verktøyvesker,

Punkt 4: Forsikring av heismontører.

Punkt 5: Alderstillegg etter følgende skala: 10 år 5 øre, 15 år 10 øre. 20 år 15 øre, 25 år 25 øre.

Punkt 6: Arbeidsklær.

Punkt 7: Timelønnene forhøyes med 25 øre.

Punkt 8: Akkordsatsene forhøyes med 20 %.

Da disse krav ikke var i flukt med LOs linje for tariffoppgjøret, ble kravene livlig diskutert. Emil Petterson framsatte forslag om at *foreningen skulle gå utenom LOs lønnspolitikk og dens retningslinjer ved de forestående forhandlinger. Dette forslag ble vedtatt med 28 stemmer mot 9.*

Den 8. april ble det første forhandlingsmøte holdt med Norsk Arbeidsgiverforening. Her ble Heismontørenes krav diskutert. Ved siden herav framkom arbeidsgiverne med følgende to krav: 1) Det skulle utarbeides en teknisk revisjon av vår akkordtariff. 2) Arbeidsgiverne skulle ha anledning til å innta hjelpearbeidere som skulle kunne få lov til å avlegge dyktighetsprøven. I møtet ble forhandlerne enig om at det skulle utarbeides en *lærlingebok*; det ble besluttet at representanter fra bedriftene og heismontørenes forening skulle møtes for å utarbeide denne. Videre ble man enig om at det skulle utarbeides *tilleggssatser for priser på nytt materiell*, samt priser for materiell for Elektrisk Bureau. Arbeidsgivernes krav om en teknisk revisjon av akkordtariffen ble for såvidt også imøtekommet, idet man ble enig om at en slik revisjon skulle foretas når det foreligger tilstrekkelig materiale, slik at dette kan gjøres. Angående de øvrige krav lyktes det ikke partene å oppnå enighet, og man besluttet å innbringe disse for Riksmeklingsmannen.

Som før påpekt, fant Riksmeklingsmannen ikke grunnlag for å framsette noe forslag, idet den diskusjon som ble ført punkt for punkt viste vesentlig avstand mellom partenes standpunkter. Resultatet ble derfor bare det, at Riksmeklingsmannen anmodet arbeidernes forhandlere om å forelegge kravene for LO til godkjenning.

Stilt overfor denne taktiske manøvre var heismontørene på det rene med at en ny situasjon var inntrådt. Det lå jo nemlig klart i dagen at LO ikke ville komme til å godkjenne kravene slik de forelå. *Det ble nødvendig å omlegge taktikken.* Det ble derfor holdt et medlemsmøte hvor foreningens forhandlere henstilte at en skulle frafalle alle krav unntagen kravet om alderstilleggene og begrensning av læreguttenes antall. Dette for at man skulle få godkjenning på noen av kravene, og *for på den måten å unngå at saken ble brakt inn for lønnsnemnd.* Dette ble enstemmig vedtatt på møtet.

Den 14. mai ble det holdt et møte med LO. I dette møte med Nordahl og Bråthen fikk en *godkjenning på alderstillegg*, og hvis arbeidsgiverne fremdeles holdt på sitt krav angående hjelpearbeidere, skulle vi holde på vårt krav på læreguttbegrensning.

Den 24. juni ble det holdt nytt meklingsmøte. Her ble de gjenstående krav diskutert. Arbeidsgiverne frafalt kravet om hjelpearbeidere, og i flukt med dette frafalt vi kravet om begrensning av læreguttenes antall. Det gjensto nå bare ett krav; det var alderstilleggene. Dette krav kunne vi ikke bli enige om, og det ble brudd i forhandlingene.

Arbeidsstansen ble nå en kjensgjerning, og som før nevnt med såvel forbundets som LO's godkjenning.

Etter at streiken var et faktum, ble det besluttet at vi skulle begynne *service-arbeid på heiser*.

Dette arbeid gikk så godt at Arbeidsgiverforeningen fant grunn til å gå til anmeldelse til Arbeidsformidlingen. Vi fikk brev fra Arbeidsformidlingen hvor vi ble gjort oppmerksom på at foreningen ikke hadde lov til å drive privat arbeidsformidling. Vi på vår side hevdet at vi ikke hadde drevet arbeidsformidling. I forbindelse med dette ble det diskutert om heismontørene skulle danne andelslag for tilvirkning og reparasjoner på heiser, og det ble på medlemsmøte enstemmig besluttet at montørene skulle danne sitt andelslag.

Den virksomhet som ble drevet av «Heise-Service» bidro i høy grad til å holde motet og humøret oppe under den langvarige konflikt. Samholdet var, som før nevnt, utmerket under hele streiken.

I mønstringsmøte den 10. august ble det enstemmig besluttet at alle som arbeidet i A/L Heise-Service skulle innbetale 10 % av sin lønn til streikekassa.

I medlemsmøte den 19. august ble det enstemmig fattet vedtak om at alle heismontører som hadde tatt annet arbeid og de medlemmer som var i annet arbeid også skulle innbetale til streikekassa 10 % av sin brutto lønn. Under denne votering var det bare anledning til å stemme for dem som var i annet arbeid. I samme møte ble det med 8 mot 5 stemmer vedtatt at alle læregutter skulle innbetale til streikekassa 5 % av sin brutto lønn; her hadde bare læreguttene anledning til å stemme.

Under konflikten ble det holdt endel møter i Arbeidsgiverforeningen om forskjellige tvister, bl. a. den blokaden av heisemateriell som foreningen hadde satt i verk. LOs jurist, Gustav Sjøstad henviste til Hovedavtalens § 16 og hevdet videre at blokaden var ulovlig. Dernest diskutertes spørsmålet om formenns forhold til konflikten. Det ble slått fast at arbeidsformenn ikke hadde anledning til å utføre noe arbeid på heiser, men at de med en læregutt på kontrakt kunne ta denne med ut og vise læregutten hva han skulle gjøre, men det ble understreket at arbeidsformannen selv ikke måtte utføre noesomhelst arbeid.

I møte i Heismontørenes Forening den 12. august ble det etter henstilling fra gruppen i Bergen enstemmig besluttet at Harry Hansen skulle reise til Bergen for å redegjøre for de forhandlinger som var ført og for den streikesituasjon som var inntrådt. Han fikk samtidig i oppdrag av Forbundet å føre forhandlinger med Sv. Munch, da denne hadde annullert sin undertegnelse av overenskomsten. Etter at det var ført forhandlinger med Munch i to dager uten at noe resultat ble oppnådd, kom det også her til brudd, og arbeidsstans inntrådte fra og med mandag den 15. august.

Under formannens opphold i Bergen ble det kjent at det ombord på «Stella Polaris» skulle monteres en heis av Fortuna mek. Verksted, og at båten skulle gå til Gøteborg. For at heisen ikke skulle bli montert i Sverige ble Heismontørenes Forening i Stockholm tilskrevet om at det var inntrådt streik i heismontørfaget i Norge, og at det muligens ville bli gjort forsøk på å få heisen i «Stella Polaris» montert i Sverige. Det kom svar tilbake fra de svenske heismontører at de skulle påse at dette ikke ble gjort.

Under konflikten kom det endel søknader om dispensasjon. De fleste søknader ble avslått, tildels med henvisning til de heisfirmaer som var i arbeid og til A/L «Heise-Service». Et nokså komplisert tilfelle hadde man i Bergen. Det gjaldt en søknad fra Bergens Barnesykehus om de kunne utføre arbeidet der som besto i montering av heisesjakt og dører og som ble utført av smeder fra Sverige. Dette ble behandlet på streikemøte, og det ble framholdt at da dette var en gave fra Sverige, skulle de svenske smeder få lov til å utføre det arbeid som de vanligvis hadde lov til i Sverige, og når den tid kom da man skulle fortsette montasjen, måtte det forlanges at dette måtte bli utført av heismontører. På mønstringsmøte den 7. oktober diskutertes en føler som gjaldt om heismontørene kunne tenke seg å gå med på et kompromiss gående ut på alderstillegg på 10 og 15 øre. Det ble imidlertid enstemmig besluttet at det ikke skulle inngås noe kompromiss, men at man skulle fastholde det kravet som tidligere var satt fram. Videre ble det enstemmig besluttet at det skulle oversendes en resolusjon til forbundet at streiken ville bli fortsatt inntil kravene var innfridd, og at medlemmene forlangte av forbundet at dette støttet dem fullt ut i dette.

Etter at streiken hadde pågått i 2 ½ måned, framkom Riksmeklingsmannen med det før nevnte forslag om alderstillegg etter følgende skala: 10 år 5 øre, 15 år 10 øre, 20 år 15 øre, og at tillegget skulle etterbetales for 2 måneder. Ved avstemningen over forslaget ble det i Oslo avgitt 42 stemmer, hvorav 24 for forslaget og 16 mot forslaget, 2 stemmesedler var blanke. I Bergen og andre steder var det avgitt 14 stemmer hvorav 4 for og 10 mot forslaget. Samlet var det avgitt 56 stemmer, således at forslaget ble vedtatt med 28 mot 26 stemmer, mens to stemmesedler var blanke. Et så knepent flertall for forslaget viser, til og med i siste runde hvor god kampmoralen var blant medlemmene. Når det allikevel ble et par stemmers overvekt for å akseptere forslaget, er det et uttrykk for den vurdering at en vanskelig kunne regne med å oppnå noe mer ved fortsatt kamp.

Etter at streiken var opphørt, ble streikekassa tatt opp til behandling. Det framkom forslag om at alle som hadde hatt annet arbeid ikke skulle ha noe av streikekassa. Dette forslag ble vedtatt med 25 mot 20 stemmer. Videre ble det vedtatt at alle som var berettiget i henhold til foregående forslag skulle få utbetalt kr. 200.-. Ved fornyet behandling på et senere møte ble det slått fast at alle som hadde gått streiken fullt ut skulle få utbetalt kr. 200.-. Dette beløp ville utgjøre ca. kr. 15.- pr. uke, slik at alle som hadde vært i annet arbeid skulle ha et minus på kr. 15.- pr. uke; videre ble det slått fast at alle som hadde tatt arbeid gjennom A/L «Heise-Service» skulle ha kr. 200.- fullt ut.

På medlemsmøte den 4. januar 1950 ble det enstemmig besluttet at restbeløpet i streikekassa, stort kr. ca. 6 000.- skulle innsettes på egen bankbok og *utdeles som kompensasjon for feriepengene i 1950.*

Konflikten i 1949 ble således *en streik som gikk med overskudd.*

Resultatene av kampene i 1932, 1937 og 1949 innen heisfaget er av prinsipiell interesse i en tid da man på enkelte hold innen fagorganisasjonens ledelse — både i Norge og andre land — forsøker å lansere den teori at streikevåpnet er «foreldet».

Det virker eiendommelig at slike oppfatninger legges fram på et tidspunkt da en har opplevd en hel serie av streikebevegelser som har ført til positive resultater, lønnsmessig sett. Det kan her henvises til f. eks. streiken ved Norsk Rikskringkasting, som førte til lønnsforbedringer for funksjonærene. Denne konflikt fikk energisk støtte i endel borgerlige aviser som ellers i regelen inntar en negativ holdning når det er arbeiderne som med streik som middel søker å oppnå en bedring i sine lønns- og arbeidsvilkår. Når det gjelder høyere funksjonærer er det en påtagelig velvilje tilstede.

Vi har videre sett at papirindustriens arbeidere i Sverige, ved hjelp av den streiketrusel som oppsigelsen av plassene for 40 000 arbeidere innebar oppnådde en lønnsforhøyelse av 7 å 8 prosent. Enn videre streiken innen kommunikasjonsvesenet i Finland som førte til betydelige lønnsforbedringer, hvortil kommer streikebevegelser i England, Frankrike, Vest-Tyskland, USA og flere andre land som også har ført til positive resultater.

Etter at streiken hadde pågått i 2 ½ måned, framkom Riksmeklingsmannen med det før nevnte forslag om alderstillegg etter følgende skala: 10 år 5 øre, 15 år 10 øre, 20 år 15 øre, og at tillegget skulle etterbetales for 2 måneder. Ved avstemningen over forslaget ble det i Oslo avgitt 42 stemmer, hvorav 24 for forslaget og 16 mot forslaget, 2 stemmesedler var blanke. I Bergen og andre steder var det avgitt 14 stemmer hvorav 4 for og 10 mot forslaget. Samlet var det avgitt 56 stemmer, således at forslaget ble vedtatt med 28 mot 26 stemmer, mens to stemmesedler var blanke. Et så knepent flertall for forslaget viser, til og med i siste runde hvor god kampmoralen var blant medlemmene. Når det allikevel ble et par stemmers overvekt for å akseptere forslaget, er det et uttrykk for den vurdering at en vanskelig kunne regne med å oppnå noe mer ved fortsatt kamp.

Etter at streiken var opphørt, ble streikekassa tatt opp til behandling. Det framkom forslag om at alle som hadde hatt annet arbeid ikke skulle ha noe av streikekassa. Dette forslag ble vedtatt med 25 mot 20 stemmer. Videre ble det vedtatt at alle som var berettiget i henhold til foregående forslag skulle få utbetalt kr. 200.-. Ved fornyet behandling på et senere møte ble det slått fast at alle som hadde gått streiken fullt ut skulle få utbetalt kr. 200.-. Dette beløp ville utgjøre ca. kr. 15.- pr. uke, slik at alle som hadde vært i annet arbeid skulle ha et minus på kr. 15.- pr. uke; videre ble det slått fast at alle som hadde tatt arbeid gjennom A/L «Heise-Service» skulle ha kr. 200.- fullt ut.

På medlemsmøte den 4. januar 1950 ble det enstemmig besluttet at restbeløpet i streikekassa, stort kr. ca. 6 000.- skulle innsettes på egen bankbok og *utdeles som kompensasjon for feriepengene i 1950.*

Konflikten i 1949 ble således *en streik som gikk med overskudd.*

Resultatene av kampene i 1932, 1937 og 1949 innen heisfaget er av prinsipiell interesse i en tid da man på enkelte hold innen fagorganisasjonens ledelse — både i Norge og andre land — forsøker å lansere den teori at streikevåpnet er «foreldet».

Det virker eiendommelig at slike oppfatninger legges fram på et tidspunkt da en har opplevd en hel serie av streikebevegelser som har ført til positive resultater, lønnsmessig sett. Det kan her henvises til f. eks. streiken ved Norsk Rikskringkasting, som førte til lønnsforbedringer for funksjonærene. Denne konflikt fikk energisk støtte i endel borgerlige aviser som ellers i regelen inntar en negativ holdning når det er arbeiderne som med streik som middel søker å oppnå en bedring i sine lønns- og arbeidsvilkår. Når det gjelder høyere funksjonærer er det en påtagelig velvilje tilstede.

Vi har videre sett at papirindustriens arbeidere i Sverige, ved hjelp av den streiketrusel som oppsigelsen av plassene for 40 000 arbeidere innebar oppnådde en lønnsforhøyelse av 7 å 8 prosent. Enn videre streiken innen kommunikasjonsvesenet i Finland som førte til betydelige lønnsforbedringer, hvortil kommer streikebevegelser i England, Frankrike, Vest-Tyskland, USA og flere andre land som også har ført til positive resultater.

Forskjellige konflikter og tvister

fra 1934 til 1940

I januar-februar 1934 verserte en tvist mellom en av Fortuna mek. Verksteds heismontører og bedriften om kost- og losjigodtgjørelse under utenbys arbeid. Bedriften forsøkte å forbeholde seg å skaffe kost og losji på arbeidsstedet, men så vel losjiet som kosten var sådan at montøren ikke ville finne seg i forholdet. Han flyttet derfor straks og forlangte dietgodtgjørelse som i overenskomsten fastsatt. Etter endel utflukter måtte bedriften godta montørens standpunkt.

Også i andre tilfelle har det vært tvister som gjaldt enkelte arbeidere, og foreningen har alltid vært på vakt og tatt seg av deres sak. For heismontørene i Oslo og Bergen *lyktes det i 1935 å gjennomføre en overenskomst som innebar vesentlige fordeler*, i forhold til den overenskomst som heismontørene tidligere hadde vært underlagt, nemlig jernoverenskomsten. Forsåvidt danner året 1935 et vendepunkt i heismontørenes favør.

Sakens forhistorie var i korthet følgende: I skriv av 23. januar 1933 til Heismontørenes klubb v/ Fortuna mek. Verksted oppsa arbeidsgiverforeningen overenskomsten av 14. juli 1932, med den begrunnelse at bedriften ved særoverenskomstens utløp den 31. mars skulle komme inn under verkstedsoverenskomsten. På heismontørenes vegne kvitterte forbundet for skrevet, idet en samtidig gjorde oppmerksom på at Heismontørenes Forening og forbundet senere ville framkomme med forslag til overenskomst for Heismontørene. Forbundet presiserte samtidig at Heismontørenes Forening ikke under noe vilkår ville komme til å godkjenne verkstedsoverenskomsten som gjeldende for seg. I et annet skriv den samme dag, den 30. januar, til Norsk Arbeidsgiverforening, oppsa forbundet lønns- og arbeidsbetingelsene for sine medlemmer hos Wisbech A/S og anførte som grunn for oppsigelsen samme argument som foran nevnt for Fortuna mek. Verksted.

I løpet av februar og mars måned presset Heismontørenes Forening stadig på forbundet - heter det i forbundets offisielle beretning - at dette måtte fremme krav og få forhandlinger i stand snarest mulig. Forbundet for sitt vedkommende holdt på at man skulle stille saken mest mulig i bero så lenge meklingen om hovedfagene pågikk, da det etter forbundsledelsens mening bare ville være til skade for heismontørene hvis de også ble koblet sammen med de øvrige overenskomster.

Arbeidsgiverforeningen gikk senere med på å ordne vårens tariffrevisjon uten at spørsmålet om heismontørenes overenskomstforhold ble brakt på bane.

Den 27. april foretar forbundet arbeidsoppsigelse for så vidt angår forbundets medlemmer hos Wisbech A/S og Fortuna mek. Verksted. Oppsigelsesfristens utløp var fastsatt til 11. mai. Melding om arbeidsoppsigelsen ble samtidig tilstillet Riksmeklingsmannen.

I skrivelse av 7. mai fra Kretsmeklingsmannen, dommer Julsrud, innkaller denne til meklingsmøte lørdag den 11. mai, og henstiller samtidig at arbeidsnedleggelse eller blokade ikke iverksettes så lenge meklings pågår. Denne henstilling besluttet foreningen og forbundet å imøtekomme.

I det første meklingsmøte inntok Mekaniske verksteders Landsforening og bedriftene det standpunkt ikke å ville forhandle på basis av egen overenskomst for Heismontørene, men de kunne være villige til å drøfte de personlige lønninger, mens jernoverenskomsten for øvrig skulle være gjeldende. Forbundet for sitt vedkommende henholdt seg til sitt utarbeidede forslag og hevdet for øvrig at de 2 bedrifter det her gjaldt måtte inngå på samme betingelser som allerede av Arbeidsgiverforeningen var anerkjent for så vidt angikk Heismontørene ved Elektrisk Bureau og hos Hansen & Bjørnerud A/S.

Etter at det var avholdt 3 meklingsmøter erklærte Mekaniske Verksteders Landsforening seg villig til å ta et direkte forhandlingsmøte den 20. mai for da på grunnlag av diskusjon å oppsette sitt motforslag. I neste meklingsmøte den 23. mai framla derpå arbeidsgiverne sitt forslag. For de forskjellige vesentlige punkter var imidlertid avstanden mellom forbundets krav og arbeidsgivernes standpunkt så stor at det så ut til å være umulig å kunne oppnå enighet. I særnummer skisserte imidlertid meklingsmannen et forslag som han aktet å framsette. Dette skisserte forslag imøtekom imidlertid arbeidernes standpunkt i så liten grad at forbundet på sin side bestemt frarådet ham å framsette det, da forhandlerne trygt kunne meddele at et sådant forslag ville bli enstemmig forkastet.

Meklingsmannen framsatte allikevel forslaget og forlangte dette forelagt til avstemning. Etter dette forslag skulle normallønn for heismontører være kr. 1,30 og etter 1 års praksis som heismontør kr. 1,40. Forbundets krav m.h.t. læreguttbestemmelser og dyktighetsprøve var ikke imøtekommet og læreguttskalaen siste halvår var satt til 100 øre pr. time. Ifølge meklingsforslaget skulle også ferien for 1935 avregnes etter 3 % i feriegodtgjørelse. Meklingsforslaget var også utilfredsstillende på en rekke andre punkter.

I skriv av 28. mai til meklingsmannen forlangte forbundet meklingsmøtet avsluttet, således at *arbeidsstans kunne inntre den 1. juni*, og i meklingsmøte den 31. mai meddelte forbundet at resultatet av avstemningen over meklingsforslaget var at dette var *enstemmig forkastet*, hvorefter meklingsmannen erklærte meklingsmøtet for avsluttet.

Det inntrådte imidlertid i løpet av et døgn en avgjørende vending i situasjonen, øyensynlig på grunn av streiketruselen, - en vending som sikkert ikke meklingsmannen hadde regnet med muligheten av.

Allerede den påfølgende dag, bare et par timer før arbeidsstansen skulle tre i kraft, ba arbeidsgiverne om nye forhandlinger. De hadde sannsynligvis vært utsatt for påtrykk fra myndighetenes side. De var da mer villige til å diskutere et forslag som i store trekk var *i overensstemmelse med landsoverenskomsten i elektrikerfaget, så vel hva angikk lønninger som overenskomstbestemmelser forøvrig.*

Det resultat som på denne måten ble oppnådd ble deretter *enstemmig vedtatt* av Heismontørens Forening.

Samme overenskomst ble man også til slutt enig om skulle være gjeldende for firmaenes avdelinger i Bergen. På det tidspunkt da forslaget framkom, var det ved bedriftene i Oslo beskjeftiget ca. 55 mann og ved bedriftene i Bergen 7 mann.

Overenskomsten innebar vesentlige lønnsforbedringer. *Normallønnsatsen ble nå fastsatt til kr. 1,50 pr. time mot den tidligere minstelønnsats på 95 øre pr. time. Den direkte lønnsforbedring sammenlagt ble beregnet til kr. 25 000.- pr. år.*

Overenskomsten fikk varighet til 31. mars 1937.

Tariffoppgjøret i 1935 ble flere ganger behandlet i forbundets fagblad. I «Elektrikeren» for februar 1935 skrives:

Vi får en omfattende tariffrevisjon i inneværende år. I forgrunnen står overenskomst-revisjonen for installasjonsmontørene og *kravet om overenskomst for heisemontørene*. Og her er det tendstoff nok. Det er nemlig innlysende at et meget stort antall av installasjonsmontørene og *det absolutt største antall av heisemontørene har altfor lav lønn*, et forhold som vi må sette alt inn for å rette på. — Det var dette som skjedd våren 1935. Resultatet av tariffrevisjonen 1935 kommentertes i «Elektrikeren»s septembernr., bl. a. med en sammenligning med stillingen i 1931:

«For heisemontørene i Oslo og Bergen ved Christian Wisbech A/S og Fortuna mek. Verksted er det i år gjennomkjempet overenskomst. Og denne nye overenskomst innebærer at heisemontørene med ett slag løftes opp på arbeidsbetingelser motsvarende elektrikeroverenskomstens betingelser. Fra en minstelønnsats på 95 øre og en ferie på 8 dager til normallønn på kr. 1,50 og 2 arbeidsukers ferie. Og hva der ikke er minst vesentlig - det lyktes å gjennomkjempe betryggende dyktighetsprøve. Det har sin interesse å sammenligne dette resultat med revisjonen for heisemontørene i 1931. Den gang som vårt forbund ble *nektet av Landsorganisasjonen endog å reise krav* for disse medlemmer. Og tross heisemontørenes og vårt forbunds indignerte protest påla Landsorganisasjonen at Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund fortsatt skulle opprette overenskomst for heisemontørene. I industriforbundsformens hellige navn.

Tross langvarig motstand, like innbitt så vel fra arbeidsgivernes som industriforbundstilhengernes side, klarte altså heisemontørene å slå igjennom, og har nå fått fast grunn under føttene.»

En velfortjent honnør til medlemmene av Heismontørenes forening!

Stillingen i de siste mellomkrigsårene

Utviklingen fra storlockouten 1931 til dannelsen av Arbeiderpartiets regjering i mars 1935 er preget av krise og kaos, arbeidsløshet og sosial nedskjæring. Såkalte «øksekomiteer» var i travel virksomhet for å redusere de sosiale og kulturelle utgifter, arbeiderstyrte kommuner ble satt under departementets diktatur og gjennom angrep på lønnsnivået og levestandarden på alle områder brukte kapitalistene og de borgerlige partier makten til å velte alle krisens byrder over på arbeidsfolkets skuldre.

I årene 1935-1939 søker den norske fagorganisasjon, arbeiderbevegelsen og regjeringen Nygaardsvold å bedre kårerne for arbeidsfolket ved en konstruktiv politikk som ved siden av lønnsreguleringer, arbeidervernlovgivning og andre sosialpolitiske framstøt omfatter utbygging av næringslivet, industriell nyreisning, modernisering av jordbruket, fremme av fiskerinæringen osv. Det oppnåes også visse positive resultater på disse områder gjennom en politikk som særlig i 1938-39 var begunstiget av gode konjunkturer. Men plutselig avbrytes denne utvikling av verdenskrig II, som bryter ut i september 1939, og den 9. april 1940 inntreffer den katastrofe at Norge blir hærtatt og okkupert av tyskerne.

Også under de gunstige økonomiske konjunkturer i 1938-39 anså regjeringen det imidlertid for nødvendig å bremse arbeidernes kamp for effektive lønnsforhøyelser. Det ble i hovedsaken *prolongasjonslinjen* som ble fulgt.

Det store flertall i norsk arbeiderbevegelse undervurderte uten tvil de reaksjonære og fascistiske krefter både internasjonalt og i vårt eget land. Noen radikale åtgjerder for å fjerne quislingene — f. eks. de nazistiske offiserer - fra deres militære nøkkelstillinger ble ikke gjennomført av Storting og regjering.

Regjeringen styrket sin stilling i 1939 gjennom en framsynt forsyningspolitikk. Men på andre felter var norsk politikk - særlig utenrikspolitikken - mindre framsynt. Hitlers invasjonskupp i Norge den 9. april 1940 kom som en fullstendig overrumpling for det store flertall av det norske folk, som i virkeligheten sto helt uforberedt overfor en slik drastisk vending i landets ytre og indre situasjon.

Vi har før utførlig omtalt den seierrike faglige kamp som Heismontørenes Forening gjennomførte i 1937..

Frivillig mekling i 1939

Forliket i konflikten av 1937 munnet ut i at man i 1939 skulle søke å komme fram til en ensartet overenskomst for heismontasje, og at man dessuten skulle ta sikte på å få en akkordtariff.

Etter anmodning fra Heismontørene oppsa forbundet overenskomsten til utløp 14. mars 1939. Det ble ført en rekke forhandlinger med Arbeidsgiverforeningen angående akkordtariff for heismontørene. Disse førte til det resultat at en fikk akkordtariff for de forskjellige heisfirmaer unntatt AS Per Kure. Det ble likeledes ført videre forhandlinger om hovedoverenskomsten for heismontørene. Forbundets krav var her at en skulle ha de samme lønnssetser som var gjeldende i landsoverenskomsten for elektrikerfaget. Det så imidlertid ut som om forhandlingene om hovedoverenskomsten ikke skulle føre fram, og en måtte således kunne regne med plassoppsigelse for heismontørene. Imidlertid så hevdet Norsk Arbeidsgiverforening at den ville se Arbeidsrettens avgjørelse i spørsmålet om forbundet i følge sitt medlemskap i Landsorganisasjonen og likedan på grunnlag av en arbeidsrettsdom som forbundet hadde med omsyn til oppsigelse av overenskomstforholdet i bergverkene, om forbundet da hadde rett til å si opp plassene for heismontørene. Under forhandlingene ble den utvei lansert at en skulle søke frivillig mekling hva angår hovedoverenskomsten, for derved eventuelt å unngå plassoppsigelse. Heismontørene stilte seg meget skeptisk overfor en slik framgangsmåte. De hadde liten tro på at det kunne føre til et lønnsmessig resultat som tilnærmevis kunne være tilfredsstillende for dem. Forbundets forretningsutvalg hevdet derimot at man måtte regne med at en arbeidsrettsdom ville gå forbundet imot og dermed også skade heismontørenes sak. Heismontørenes Forening bøyet seg da i annen omgang for en henstilling fra forbundet og det ble frivillig mekling med dommer Julsrud som meklingsmann. Hans forslag gikk ut på at heismontørene fikk et tillegg til timelønnen av 6 øre, og det ble dessuten foretatt atskillige forbedringer i ulike paragrafer i den tidligere overenskomst.

Overenskomsten ble gjort gjeldende til 31. mars 1940. Normallønnen for heismontør etter utstått lære kr. 1,74, etter et års arbeid som heismontør kr. 1,80. For hjelpearbeidere kr. 1,46. For læregutter skala fra kr. 0,40 til kr. 1,34. Det gjennomsnittlige tillegg ble 3,5 %.

Det samme prosenttillegget ble læreguttskalaen hevet med. Overenskomsten omfatter heismontører i Oslo og Bergen i et antall av 110 ved bedriftene Fortuna mek. Verksted og Wisbech A/S, Oslo og Bergen, samt A/S Per Kure og Norsk Motor- og Dynamofabrik, Oslo.

Det viktigste resultat for Heismontørene i 1939 var at vi fikk *fast akkordtariff for heismontører* ved samtlige heisfirmaer tilsluttet N.A.F. Tariffene var forøvrig ikke på langt nær tilfredsstillende da de ikke omfattet alt arbeid, og samtidig var det kommet nytt materiell som det ikke var fastlagt priser for i tariffene. I henhold hertil hadde Heismontørenes Forening utarbeidet sitt forslag til endringer og tilføyelser. Dette ble i god tid oversendt forbundet med krav om at det måtte bli opptatt forhandlinger med N.A.F. om saken. Så

skjedde også, men disse forhandlinger førte ikke fram til noe positivt resultat.

Etter at akkordtariff var gjennomført for heismontørene, meldte det seg en rekke tvister om akkordtariffens forståelse og riktigheten av akkordoppgjørene. Særlig var dette tilfelle ved Fortuna mek. Verksted. Her oppsto det dessuten også flere tvister i forbindelse med at bedriften i Bergen, Trondheim og Fredrikstad skaffet seg billigere arbeidshjelp ved å benytte seg av visse ikke helt klare formuleringer i overenskomsten. Sakene lå imidlertid ikke slik an at man mente å kunne vinne dem for Arbeidsretten.

Når prisstigningen tas i betraktning må det konstateres at det jamt over i årene 1939 til 1940/41 foregår en betraktelig senkning av arbeidernes lønns- og levestandard.

I årene 1934 til 1939 er det etter oppgaver fra Statistisk Sentralbyrå gjennomgående en viss stigning i arbeidslønningene. Gjennomsnittstallene for industri og håndverk er som følger

Lønn pr. dag i kr.

1934	1935	1936	1937	1938	1939
11,34	11,34	11,71	12,59	13,82	14,04

I januar 1940 oppnådde arbeiderne et lønnstillegg (12 og 8 øre pr. time og 7 prosent tillegg), altså 9 prosent stigning. Lønnsindeksen sto da i 109. Etter apriltillegget (8 og 5 øre pr. time og 4,5 prosent) var lønnsindeksen kommet opp i 115. Den 1. juli (altså etter okkupasjonen) falt januartillegget på 12 og 8 øre og 7 prosent bort og lønnsindeksen falt ned i 106.

Den 1. juni 1940 var situasjonen den at leveomkostningene var steget med 14 prosent fra høsten 1939, mens lønningene bare var steget med 6 prosent. Og siden fortsatte prisstigningen på en rekke områder og det inntrådte en matknapphet som gikk på helsen løs, uten at det lyktes arbeiderne - bortsett fra enkelte grupper i den tyske militære sektor - å oppnå noen nevneverdige lønnstillegg.

Heismontørenes stilling og virksomhet under okkupasjonen

Under stigende økonomiske vansker og en stadig skjerpet undertrykkelse fra den tyske okkupasjonsmaktens side, førte det norske folk gjennom fem lange år sin kamp for gjenerobring av den nasjonale frihet og uavhengighet, og for gjeninnføring av det demokratiske styre og et normalt rettsvesen. De fagorganiserte arbeidere deltok i denne kampen gjennom de illegale kampforganer, og søkte samtidig såvel gjennom de legale organisasjoner som på annen måte, så langt gjørlig, å vareta medlemmenes faglige og økonomiske interesser. Dette gjelder også for Heismontørenes Forening og N.E.K.F.

I en oversikt fra Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund over perioden 1. januar 1941-31. desember 1944 ble det pekt på at tillits mennene i den tiden de fungerte etter beste evne forsøkte å vareta medlemmenes økonomiske og sosiale interesser i den utstrekning det var mulig. Likeledes la man an på etter beste evne å sabotere okkupasjonsmaktens og NS forskjellige forordninger og bestemmelser. Dette gjelder sjølsagt også mottatte skriv fra de innsatte ledere.

Slik som forholdene lå an var det naturligvis meget vanskelig å komme fram til noen endringer i de bestående overenskomster fra forbundets side. Forbundet fulgte derfor den hovedlinje, rent taktisk, å overlate initiativet til avdelinger og klubber, for på denne måten å forsøke å komme til en ordning med sine arbeidsgivere om spesielle forhold. Dette på grunnlag av at man slapp å gå veien om Norsk Arbeidsgiverforening og Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund, som begge jo var formelt og tvangsmessig bundet av de bestemmelser som en fikk tilsendt fra nazimyndighetene. Forbundets formann, Andr. Torp, ble på grunn av uoverensstemmelse med den innsatte kommissar avsatt som formann og måtte fratrukket forbundet den 12. august 1942. Forretningsutvalget holdt sine møter offisielt inntil den kommissariske leder tok sete i forbundet. Etter den tiden holdt utvalget møter på avdeling 1s kontor så ofte som utvalget fant det nødvendig. En rekke aktive tillitsmenn i forbundet og dets avdelinger som tok del i motstandsbevegelsen ble arrestert eller måtte flykte til Sverige.

Parolen om kontingentstreik førte til at det oppsto en kontingentrestanse fra 1. januar 1942 til 31. desember 1944 på kr. 115 663,40. Medlemstallet viser seg stabilt, med noen få medlemmers stigning, men kontingenten er stadig synkende, med kr. 67 940,95 for 1944. En kontingentrestanse pr. 31. desember 1944 på tilsammen for de nevnte 3 år kr. 115 663,40.

Inntil administrasjonen ble overtatt av nazistene besto forbundets forretningsutvalg av følgende personer: Andreas Torp, Ludv. Gundersen, Sverre Pettersen, Gunnar Åmodt, Lars Søreide, Bj. Klafstad og Johan Henriksen, Oslo. Varamenn: Carsten Pettersen, Håkon Andreassen, Åge Gannestad, Harry Hansen og Thv. Kristiansen, Oslo.

Det ble fra 1. januar 1941 til utgangen av 1944 holdt 2 forbundsstyremøter, den 23.-25. mai og 5. juli 1941, som vesentlig behandlet den faglige situasjon, sertifiseringsspørsmålet samt besluttet å utsette landsmøtet på ubestemt tid. Styrets medlemmer ble gitt den nødvendige orientering angående de dekreter som ble utsendt fra AFL. Man enedes om å utsende skriv til avdelingene til underretning om de bestående forhold.

Sekretariatet i Stockholm og London samt tillitsmannsmøte i Stockholm og Det faglige Utvalg i Oslo hadde i løpet av 1943 i fellesskap utarbeidet retningslinjer for fagorganisasjonens gjenoppbygging i Norge. Her blir det bl. a. slått fast at det innarbeidede demokrati skal opprettholdes, slik at medlemmene sikres retten til å behandle og fatte beslutninger i alle saker som angår organisasjonen.

I likhet med andre av forbundets avdelinger var også Heismontørene i stor utstrekning med i det illegale arbeid i okkupasjonstiden. Og tross store vansker ble det oppnådd resultater, rent faglig, i en hel del saker som det sto strid om. Dette framgår klart av «*Beretning for Heismontørenes fagforening fra 18. sept. 1940 til 8. mai 1945*», et historisk dokument som her gjengis i sin fulle ordlyd.

«Innledning:

Også vår forening har i de siste 5 år ligget under kontroll av nasistene, og styret har således ikke kunnet få arbeide så selvstendig som ønskelig. Likevel har det lyktes å holde kontakten med medlemmene vedlike forholdsvis godt etter daværende forhold. Selv om kontingenten i 1942 så å si sluttet med å komme inn, viste det seg at interessen blant medlemmene allikevel sto på et høyt nivå.

Styret har i hele denne perioden bestått av følgende: Formann H. Hansen. Viseform. K. Wathne. Kasserer: A. Sigvartsen. Sekretær: A. Asbjørnsen, Styremedlemmer: Markussen, A. Mørk.

Saksbehandlinger

Prøvenemnda for læregutter er ferdig.

Arbeidsgivernes angrep på akkordtariffen vår, der som bekjent lød på 10 % reduksjon, samt dyrtidstillegget i dietten for utenbys arbeide ved Wisbech A/S er blitt forhindret.

Videre er blitt behandlet et tillegg til akkordtariffen ved Wisbech A/S og Fortuna mek. Verksted samt akkordarbeide ved Wisbech A/S. Oppsigelse av montører ved Wisbech A/S, permittering av læregutter, trekk i lønn til syketrygd og arbeidsledighetstrygd i permisjonstiden, samt oppsigelse av 2 montører og 2 læregutter ved Elektrisk Bureau.

Forsyningsnemnda er tilskrevet 3 ganger angående tildeling av større melrasjoner, men alle tre ansøkninger er blitt avslått med den begrunnelse at det måtte bli på bekostning av andre yrker, og det kunne ikke la seg gjøre.

Det er blitt opprettet prøvenemnd i Trondheim med heiseinspektøren der som oppmann. Vårt medlem i nemnda er montør Elmgren og for bedriften var det Mylius.

Ang. tildeling av hovedsertifikat til læregutter som består montørprøven ble det sendt forslag til forbundet om at det sammen med arbeidsgiverforeningen kostet dette, da avdelingen ikke hadde råd til en slik utgift.

Styret har hatt et møte med styret i vaktmesternes forening ang. denne forenings medlemmers arbeide på heiser og forlangte at dette skulle opphøre. De stilte seg velvillig til vårt forlangende og de har henstillet til sine medlemmer at de ikke skal utføre noensomhelst reparasjon på heiseanlegg.

Da kontingenten begynte å svikte i 1942, ble det besluttet å gå til oppsigelse av kontor og telefon. Videre ble det besluttet å selge kontorinventaret da dette var så gammelt. Isteden ble det innkjøpt et skap hvor skrivelser kunne oppbevares.

Diplomer til læregutter som har bestått prøven, er blitt utdelt.

Vårt forslag til sertifikat for eldre montører ble godtatt av alle parter.

I Trondheim var det en læregutt som er ansatt hos Fortuna som avla sin dyktighetsprøve med sin egen prøvenemnd som tilsyn. Vedkommende montør har hatt en rekke saker til behandling i inneværende periode. I saken angående akkordoverenskomsten oppnåddes full enighet. Samme resultat oppnåddes i hans sak ang. Tinghuset i Trondheim.

Hjørnegård mek. Verksted gikk til oppsigelse av en montør. Denne sak ble oversendt til arbeidsnemnda, da dette verksted ikke var medlem av arbeidsgiverforeningen. Arbeidsnemnda påla verkstedet å trekke oppsigelsen tilbake da den oppgitte grunn ikke var tilstrekkelig. Samme verksted har nektet å utbetale for ventetid. Saken ble oversendt forbundet som tilskrev verkstedet og påla det å utbetale de trukne timer og for ettertiden å holde seg til overenskomsten.

Twisten ved Fortuna ang. oppsigelse av en montør var oppe i arbeidsgiverforeningen, hvor Mylius trakk oppsigelsen tilbake.

Ang. diet for utenbys arbeide, viste det seg at flere montører hadde direkte utlegg av sine egne penger som de ikke fikk refundert. Denne sak ble oversendt arbeidsgiverforeningen. På møte her møtte ingen representant for Fortuna. Sekretær Foss ringte da opp verkstedet og snakket med Mylius i telefonen. Denne nektet å gå med på forhøyelse i dieten i noen som helst form, Wisbech A/S derimot var villig til å forhandle, men for at verkstedet ikke skulle komme i noe som helst slags misforhold til Fortuna, nektet deres representant å undertegne en protokoll.

Saken ved Per Kure ang. elektrikernes arbeid på heiser: Per Kure brukte folk fra Ole Davidsens verksted til reparasjon av heiser. Styret besluttet å skrive til O. Davidsen, Per Kure og Heiseinspektøren angående forholdet, og etter dette har forholdet bedret seg betraktelig.

Foreningen bevilget og satte i gang en innsamling til de skadelidte i Bergen etter eksplosjonen.

Det oppnåddes enighet i saken mellom Fortuna og hjelpearbeider Halberg.

Bergensgruppen er tilskrevet for å få den til å framkomme med forslag til nye akkordtariffer.

Sertifiseringen av eldre montører er nå ferdig. Det var i alt 68 st., i Oslo 55, Bergen 4, Trondheim 2, Stavanger 2, Hamar 2, Fredrikstad 1, Moss 1 og Kristiansand 1. Heiseinspektørene i de forskjellige distrikter er tilskrevet og gjort bekjent med resultatet.

Formannen har i disse år deltatt i alle illegale møter i forretningsutvalget. Styret har likeledes holdt regelmessige styremøter hvor de forskjellige spørsmål er drøftet, og har på beste måte forsøkt å holde liv i fagforeningen vår, for at vi når krigen endelig ble slutt, kunne stå fullt rustet til å oppta de vanskeligheter som da kommer til behandling.

Det er blitt valgt en akkordkomité som arbeider med en ny akkordtariff og nye priser. I forbindelse med dette vil styret innskjerpe at alle akkordsedler skal innleveres.

Møter:

Det er i alt holdt 93 styremøter og 8 medlemsmøter.»

Av den her gjengitte beretning om okkupasjonstiden framgår at Heismontørenes Forening, til tross for alle vansker og påkjenninger av forskjellig art, satte alt inn på, så langt det overhodet var mulig, å vareta medlemmenes økonomiske og øvrige interesser.

Angående heismontørprøver kan tilføyes at inntil utgangen av 1944 var det innløpet rapport om 16 dyktighetsprøver for heismontører. Av disse fikk 4 Særdeles godt, 10 Meget godt og 2 Godt i hovedkarakter. Alle besto prøven.

De økonomiske vansker for den enkelte og hans familie var ofte så store at det kunne være fristende å ta sjansen enten på tyskerarbeid eller på å søke seg over i andre yrker. På to unntagelser nær holdt medlemmene i Heismontørenes Forening sin sti ren i enhver henseende. Alt i alt sto Elektrikerforbundet og dets avdelinger sterkt, moralsk sett, under hele okkupasjonstiden. Dette gjelder også Heismontørenes Forening.

Perioden etter krigen

Etter frigjøringen, som i *hovedsaken* var et resultat av krigsinnsatsen fra våre allierte - Storbritannia, Sovjetsamveldet og USA — ble det tidligere grunnlovsmessige styre gjeninnført i vårt land, og det ble tatt fatt på gjenreisningen av de krigsherjete områder som etterhvert som den i raskt tempo gjennomførtes, i stigende grad ble etterfulgt av en industriell nyreising, en økt utbygging av elektrisitetsforsyningen og en utbedring av kommunikasjonsvesenet som sammenlagt kunne skape forutsetninger for en høyere levestandard for de brede lag av landets befolkning.

Fagorganisasjonen gikk aktivt inn for gjenreisningen og det dermed sammenhengende arbeidsprogram. Den hadde alt under krigen utarbeidd retningslinjer for den økonomiske politikken og for fagbevegelsens framtidige virksomhet. I disse retningslinjer inntok tanken om å fremme *det økonomiske demokrati i ervervslivet* og høyne lønnsinntakernes levestandard, såvel sosialt som kulturelt, en framredende plass. Et uttrykk for dette grunnsyn var den tale LO's formann holdt på vårt forbunds landsmøte i desember 1945. Han uttalte bl. a.:

«Vi lever i et tideverv som vil stille store krav til oss og på en annen måte enn tidligere. Vi står foran en omlegging, slik at det ikke bare blir de som eier produksjonsmidlene som har avgjørelsene. Men vi vil ikke bare slåss om vår part av kaka, vi vil også med i selve produksjonslivet, således at det blir til fordel for hele folket i landet. - Det er ingen lett oppgave Men vi har alltid i vår agitasjon holdt fram at vi ville ha herredømmet over produksjonsmidlene. Et stort opplysningsarbeid må imidlertid til og vi må forberede oss på de oppgaver som vi etterhvert skal overta. - Vi står imorgen foran å undertegne protokollen om regler for produksjonsnemndene, Nå skal vi få en fot innenfor produksjonslivet og dermed få noe å si i dette. ->

Karakteristisk for det syn og den stemning som gjorde seg gjeldende på det første landsmøte i forbundet etter frigjøringen er de uttalelser Andreas *Torp* framkom med i sin avslutningstale. Han sa:

Vi har vært samlet i en tid som er enestående i vårt lands historie. Vi har gjennomlevd noen år med store vanskeligheter, og det er derfor gledelig å se med hvilken interesse representantene på ny tar fatt på saker og problemer. Vi står sikkert foran nye vanskeligheter, hvor det gjelder om å sette breidsiden til for å oppnå de beste resultater. *Tidligere har det alltid vært slik at det har vært arbeiderne som,*

har måttet ta de tyngste offer. Vi håper at det denne gang må bli kapitalen, de som har den sterkeste rygg, som må ta de største offer.» (Uthevet her.)

Etter frigjøringen vendte troen og tilliten til organisasjonen tilbake. Samtlige forbundets gamle avdelinger ordnet sitt forhold til forbundet og tok opp arbeidet med å få orden i forholdet overfor arbeidsgiverne. Nye medlemmer strømmet til forbundet. Den 8. mai 1945 hadde forbundet 3400 medlemmer og 78 avdelinger, ved årets slutt var medlemstallet 4300 i 90 avdelinger.

I de fleste industrier og fag førte omstillingen fra krigs- til fredsøkonomi til en rekke *overgangsvansker*, men disse ble overvunnet på forholdsvis kort tid, til tross for at ca. 100 000 arbeidere hadde vært beskjefliget direkte for okkupasjonsmakten, i forbindelse med bedriftslivets organisering med den tyske krigsinnsats for øye. Det var et stort pluss i denne situasjon at det på forhånd av norske myndigheter og organisasjoner var utarbeidet regulerende bestemmelser så vel for arbeidsforholdet som for avlønningen av de arbeidere som var direkte beskjefliget for okkupasjonsmakten, og derfor plutselig sto uten arbeidsgivere.

Innenfor elektrikerfaget utjevnet det hele seg ved at tyske industrianlegg midlertidig ble holdt i gang, og gjennom de allierte befrielsesstyrkers behov for elektrikere i sine forlegninger. Forholdsvis hurtig kom det vanlige sivile arbeid i gang igjen, og tross materialvansker hadde man ingen arbeidsløshet, når en ser bort fra overgangsvanskene ved skifting av arbeidsplass og arbeidsgivere.

Materialmangelen ble mer og mer følelig etter frigjøringen, og utsiktene ved årets utgang var ikke oppmuntrende, selv om forbundet -etter evne - forsøkte å gjøre sitt til en bedring. Bl. a. ble dette spørsmål behandlet på forbundets landsmøte i desember 1945.

Når det gjelder tariffpolitikken vedtok landsmøtet å søke gjennomført følgende:

Hevning av lønnsnivået, spesielt for de grupper som ligger lavt.

Kompensasjon for prisstigningen. Lik lønn for kvinner og menn for samme arbeid. 3 ukers ferie.

42 timers arbeidsuke med full lønnskompensasjon for kontinuerlig skift og sunnhetsskadelige bedrifter (akkumulatorfabrikker, gruver m. v.) 50 og 100 pst. for overtid.

Fullstendig revisjon av læreguttbestemmelsene og dyktighetsprøven i samarbeid med de interesserte avdelinger og Norske Elektrisitetsverkers forening.

For Elektrisitets- og Kraftverker fremmes de krav som fagbeskyttelseskomiteen kommer fram til. Akkordtariffen søkes utvidet til hele landet i samarbeid med de respektive avdelinger.

Tariffrevisjonen 1946

For *heisbedriftene* (avd. 12) omfattende i alt 5 bedrifter innen NAF og 3 bedrifter utenfor ble bestående overenskomst oppsagt av forbundet til utløp 31. mars. Våre medlemmer - heter det i forbundets beretning - var interessert i å få utarbeidet en helt ny akkordtariff til avløsning av de 2 som var gjeldende mellom firmaene Wisbech og Fortuna og vårt forbund. Forslag til slik tariffavtale ble oversendt NAF 20. februar. Forbundets forslag til endringer i overenskomsten ble oversendt 27. februar. Forhandlingsmøte ble holdt 10. mai. Dette møtet ble resultatløst, særlig fordi arbeidsgiverne i det avgjørende spørsmål om ny akkordtariff hevdet at det *ikke var mulig å kunne benytte én akkordtariff for samtlige heisbedrifter.*

Etter omfattende forhandlinger og en rekke meklingsmøter, som særlig gjaldt akkordtariffen, dens enkelte bestemmelser og fortolkningen av enkelte punkter-, nådde man omsider fram til en overenskomst som medførte en *forhøyelse av timelønningene på 5 øre for både fag- og hjelpearbeidere og på 11 øre for læregutter i siste halvår*. Heisavdelingen ved Elektrisk Bureau og firmaet Hansen & Bjørnerud ble så underlagt heisoverenskomsten. Etter hvert ble det også på samme grunnlag undertegnet overenskomst for Sverre Munch og Jonas Myhre, Bergen, og Hjørnegårds mek. Verksted, Oslo. Den direkte lønnsforbedring for arbeiderne ble beregnet til *ca. 12 000.- pr. år*, men man regnet med at *den nye akkordtariff ville gi økt fortjeneste*.

Den nye overenskomst ble først undertegnet i januar 1947, men de nye lønninger ble etterbetalt fra 1. oktober 1946.

Såvidt forbundets beretning. Av foreningens beretning for perioden september 1946-februar 1947 framgår at timelønningen gikk opp med 5 øre, læreguttene lønn, som før begynte på 40 øre, stigende til kr. 1,34, skulle nå begynne på 50 øre, stigende til kr. 1,55. I akkordtariffen ble det gjennomført en teknisk revisjon med 10 % tillegg til alle priser.

Saker av betydning i 1947

Av styrets beretninger framgår at foreningen i 1947 bl. a. hadde følgende saker til behandling.

1. Overenskomst og akkordtariff er ferdigbehandlet og foreligger nå trykt i bokform. Alt reparasjonsarbeid blir nå utført på akkord, slik at medlemmene har oppnådd en betydelig merfortjeneste.

2. Det er opprettet akkordkasse, hvori det innkreves 5 % av alle akkordfortjenester. Likeledes er det opprettet lover for denne kasse. Nå blir avgiften innkrevd av gruppeformennene ved de respektive firmaer. Vi har ført forhandlinger med NAF om å få bedriftene til å innkassere avgiften ved en trekkanordning. Disse forhandlinger er ikke tilendebrakt. Ved en korrespondanse med Bergensgruppen er vi blitt enige om at også de innbetaler 5 % dog således at 2 ½ % tilfaller gruppen til tilfeldige utgifter vedrørende akkordtariffer i Bergen.

Styret behandlet endel søknader fra læregutter i Bergen ang. dispensasjon fra aldersgrensen og om fradrag i læretiden. Etter å ha innhentet forbundets uttalelse er disse godkjent av avdelingen. Likeledes er det innkommt forslag fra Sv. Munch i Bergen om bruk av spesialarbeidere på heiser. Dette kunne vi ikke være enige i, og saken er således bortfalt.

Da det viser seg å bli en del montører som har gått over i ledende stillinger med kontrakt, ble styret i samråd med forbundet nødt til å innkreve disse kontrakter til gjennomsyn, slik at vi kunne ha en kontroll med dem. Disse folk er også tilskrevet, at i tilfelle streik eller arbeidsstans som følge av en tvist, må også de nedlegge arbeidet, ellers blir de strøket i avdelingen.

De nye heisvedtekter ble ferdigbehandlet av ingeniør Rustad i samråd med vår forening. Disse ble siden godkjent av Boligrådsmannen og ble oversendt Oslo Bystyre for godkjenning. - I denne forbindelse har en tilskrevet Oslo Arbeiderpartis bystyregruppe og henstilt til den at vedtektene godkjennes. Det ble i denne perioden holdt felles foredragsaftener for avdeling 1-2-12-77. Disse foredragsaftener var forbundet med en del utgifter som denne gang ble utredet av forbundet. Et annet spørsmål som i 1947 var oppe til forberedende behandling var utarbeidelsen av *faste priser for smøring av heiser*. Det ble holdt en spesiell tillitsmannskonferanse til drøfting av denne sak. Før julen 1947 var det mange av Wisbechs og Fortunas montører som arbeidet utenbys, og da det viste seg at de fleste ikke ville bli ferdig med montasjen til jul, ble det aktuelt å undersøke hvordan bedriftene ville stille seg eventuelt om noen av montørene ønsket å reise hjem. Styret besluttet å gi

gruppestyrene i oppdrag å gjøre henvendelse til sine respektive bedrifter og kreve at bedriften betalte hjem- og tilbakereisen for dem som ønsket det. Til gruppestyrenes henvendelse stilte bedriftene seg velvillig og lovte å honorere de utlegg som montørene fikk ved denne reise.

En annen sak som her bør nevnes gjaldt *overtid som oppstår ved tilkalling i hjemmet*. Da det ved flere anledninger viste seg at Wisbech A/S kunne tilkalle montører pr. telefon etter arbeidstidens slutt, og firmaet ikke ville betale mer enn 25 % tillegg for de to første timer, mente foreningen at montører som ble tilkalt mellom kl. 16,15 og kl. 21 skulle ha rett til 50 % . Da firmaet hevdet en fortolkning av overenskomsten som gikk ut på at montørene ikke hadde krav på mer enn 25 %, ble saken oversendt til Norsk Arbeidsgiverforening. Men heller ikke her ble det oppnådd enighet. Arbeidsgiverforeningen ville nemlig ikke være med på å endre overenskomstens ordlyd i tariffperioden, men erklærte seg beredt til å komme tilbake til saken ved en eventuell tariffrevisjon i 1948.

Tariffrevisjonen 1948

Overenskomsten ble oppsagt til dens utløp 31. mars 1948 og det oppnåddes enighet om følgende:

§ 4 i overenskomsten:

Partene er enig om at der skal innføres arbeidsbok for læregutter (lærlinge bok). Om den praktiske utforming og bruk av denne, samt de øvrige bestemmelser i § 4, unntatt pkt. d) optas der forhandlinger straks denne paragraf i landsoverenskomsten for elektrikerfaget er fastlagt.

Man diskuterte under tariff-forhandlingene forbundets krav om lønn for læregutter for de timer de etter loven skal ha fri for å kunne gå på aftensskole. Da dette spørsmål var reist av de respektive forbund innen en rekke fag, måtte kravet behandles og løses generelt. Det ble videre foretatt endel endringer i paragraf 5 og paragraf 6 m. v. En fester seg her ved bl. a. følg. bestemmelser:

§ 5. Dyktighetsprøven skal påbegynnes så tidlig at den i alminnelighet må kunne beregnes tilendebrakt senest 10 uker etter læretidens utløp og etter at godkjent anmeldelse foreligger.

§ 6. «Ved akkorder av lengre varighet kan det etter 3 måneder treffes avtale mellom firmaet og akkordtakeren i hvert enkelt tilfelle om utbetaling av forskudd og begrenset til halvparten av dette, men det må ikke overstige 25 % av utbetalt grunnlønn.»

Det ble i 1948 arbeidet energisk med de nye *heisforskrifter*. Harry Hansen, Emil Petterson og Olaf Johansen hadde et møte med representanter fra gruppen Fortuna angående priser på nytt materiell ved denne bedrift.

Det ble foretatt valg på et fast medlem i *prøvenemnda* med varamann; valgt ble *Olaf Johansen* og varamann ble *Øivind Christensen*. Det ble i 1948 avlagt 4 dyktighetsprøver, hvorav 3 i Oslo og 1 i Bergen. Alle besto prøven.

Tvister i 1948-49

I halvåret september 1948 til mars 1949 var flere tvister av betydning oppe til behandling. En skal her gi en oversikt over hva tvistene dreiet seg om og resultatet.

Vedr. ventetid og mangelfullt materiell på nyanlegg.

Da det var oppstått endel tvister på grunn av at en del montører ikke hadde fått godtgjort for ventetid og forandring av materiell, ble det utsendt til klubbene et skriv hvor det ble henstilt til alle montører som hadde anlegg, og hvor det måtte oppstå denslags, at de snarest måtte sende en rapport til bedriften når det oppsto ventetid og/eller forandring av materiell eller annet ekstraarbeid. Denne rapport måtte alltid skrives i 2 eksemplarer, hvorav montøren beholdt den ene, i tilfelle av at det oppsto tvist om saken, slik at avdelingen kunne dokumentere at bedriften var varslet i god tid.

Tvister ved Fortuna mek. Verksted og deres resultater.

Vedr. tvist ved Fortuna mek. Verksted ang. skolemateriell og godtgjøring for dette til læregutter.

Etter at gruppestyret hadde hatt flere møter med bedriftsledelsen ang. godtgjøring av skolemateriell, og hvor bedriften ikke ville strekke seg lenger enn til kr. 50.- for det første skoleår og kr. 30.- for de resterende år, ble saken oversendt til Norsk Arbeidsgiverforening. Vi hevdet at bedriften hadde å gi læreguttene full godtgjøring i henhold til lov av 1. mars 1940, §34. Møtet ble holdt i Norsk Arbeidsgiverforening den 19. januar 1949. I dette møte lovte bedriftens representant å ta saken opp og bidra til at godtgjørelsen skjer i overensstemmelse med lovens forutsetning.

En hadde dernest også en tvist med Fortuna ang. læregutter med fag- og forskole og deres verkstedstid. Her oppnåddes enighet om en foreløpig løsning. Disse gutter fikk et års fradrag i læretiden, som fordelte seg med ½ års fradrag i verkstedstiden og ½ års fradrag i montasjetiden. For gutter som har minst ½ års praksis på et mekanisk eller elektrisk verksted, kunne det gis ½ års fradrag i overenskomstens fastsatte verkstedstid. Godkjennelse av verkstedspraksis som fradrag utover dette skulle avtales i hvert enkelt tilfelle.

Vedr. 15 % tillegg for klebrig stiv ledning og kabel.

Fortuna mek. Verksted nektet å utbetale dette tillegg og hevdet at i de ikke kjente til dette.

Denne sak ble løst ved et skriv til Norsk

Arbeidsgiverforening, som påla bedriften å utbetale dette tillegg i henhold til hva man før var blitt enig om.

Tillegg til akkordtariffen.

Gruppen ved Fortuna er i samråd med styret blitt enig med bedriften om forskjellige tillegg til akkordtariffen.

Bl. a. ble det her tatt med en bestemmelse om at bevegelig låsbane av ny type skulle betales som for Wisbech-tariffen, kr. 43,40.

Læreguttbøker i heismontørfaget

I 1949 ble det oppnådd enighet om at det skulle innføres læreguttbøker i heismontørfaget. Hvor det gis fradrag i montasjetid, skal denne tid vesentlig fratrekkes i den angitte tid for feilsøking og reparasjoner.

I 1951 behandlet avdelingen den nye lærlingeloven.

Denne lov inneholder en paragraf som sier at læretiden skal være 4 år, men at lærlingenemnda i enkelte tilfelle kan dispensere fra loven. I denne forbindelse sendte avdelingen et skriv til forbundet med en henstilling om at forbundet skulle, overfor de rette instanser gå inn for det standpunkt at på grunn av særegne forhold i heismontørfaget må læretiden fortsatt være 5 år. Det ble holdt et møte i Arbeidsgiverforeningen om saken, hvor bedriftene satte seg imot at læretiden ble over 4 år, da de hevdet at 4 år måtte være nok. Saken skulle behandles videre i avdelingen i samråd med forbundet. Etter vel et års tid ble den nye læretid godtatt i praksis. Det oppsto imidlertid endel misforståelser ved overgangen fra 5 til 4 år. Det meste har avdelingen ordnet selv, men i enkelte tilfelle har man vært nødt til å søke bistand hos forbundet. Ved årsskiftet 1952/53 var alle disse saker i orden slik at lærlingene får den lønn de har krav på.

I Riksyikesutvalget, hvor *Harry Hansen* og ingeniør *Halvorsen* ble oppnevnt, har man i 1952 ferdigbehandlet *opplæringsplan for heismontører*. Videre ble det utarbeidet regler for *Prøvenemnda*. Disse forslag ble oversendt Lærlingerådet og Departementet til godkjenning.

Lønnsspørsmål og tariffspørsmål 1951-53

Den sterke prisstigning 1950-51 skapte en stigende misnøye med den passive lønnspolitikken. Et av de mange uttrykk for misnøyen blant de fagorganiserte arbeidere er en resolusjon i april 1951 tiltrådt av 12 jern- og metallverksteder i Oslo, hvor det bl. a. heter:

«Det ble også ved avtalen av 14. oktober 1950 kun gitt delvis kompensasjon for prisstigningen. Denne ble også gitt på et så sent tidspunkt at lønsmottakerne i lang tid måtte bære hele prisstigningen. Ved finansdebatten i Stortinget d. å. er det også kommet til uttrykk at det ved høstens forhandlinger om indeksreguleringen ikke vil bli gitt full lønnskompensasjon. Vi krever derfor at LO allerede nå tar opp til drøftelse hvilke tiltak som må tas for å møte det angrep på vår levestandard som er bebudet. Vi vil understreke at vi er villige til å være med og sette makt bak våre krav og til å bruke de maktmidler fagorganisasjonen rår over.»

Lønsmottakernes inntektstap 1949-51 ble inngående belyst av LOs formann Konrad Nordahl i det foredrag han holdt i Lønnsnemnda 21. november 1951. Det heter her:

Fra 1949 til 1950 fant det sted en reell økning i bruttonasjonalinntekten som er beregnet til 5 % i gjennomsnitt. I 1951 er det budsjettert med en ytterligere økning på 2 - 2 ½ %. Produksjonsutviklingen hittil i år synes å vise at dette er for lavt anslått. Det er mer sannsynlig at den reelle produksjonsøkning kommer til å ligge på mellom 3 og 3,5 %. Denne utvikling betyr at det fra 1949-51 er skjedd en reell inntektsforbedring her i landet på om lag 1 100 mill. kr. I tillegg til denne inntektsøkning som er skapt ved vår egen produksjon, har det særlig siden 1. halvår 1950 skjedd en sterk bedring i bytteforholdet overfor utlandet. Det betyr for landet som helhet en tilsvarende reell inntektsøkning. Forsiktig kan en anslå denne økning til om lag 500 mill. kr. Alt i alt betyr dette at landet siden 1949 har hatt en reell inntektsbedring på om lag 1 600 mill. kr.

Konrad Nordahl framla beregninger som viste at *«lønntakerne i dette tidsrom ikke har bedret sin realinntekt, men tvert imot fått en reduksjon i denne.»* Nordahl framkom i den anledning med bl. a. følgende bemerkninger:

«De totale lønnsutbetalinger i samfunnet har riktignok steget, men den realøkonomiske belastning av disse betalinger er mindre i dag enn i 1949 når en ser lønningene i forhold til den bedring som har funnet sted. Det kan derfor ikke være tvil om at *lønntakernes andel i nasjonalinntekten har sunket i de siste par år.* (Uthevet her.) Det samme er for så vidt tilfelle når det gjelder alderstrygdede, pensjonerte og andre som er henvist til sosiale stønader. Disse har også fått sin realinntekt redusert. Hvis en antar at ca. ¼ av den inntektsøkning som skapes går til det offentlige, betyr dette at ¾ av den reelle inntektsøkning på om lag 1 600 mill. kr. har havnet hos andre grupper i samfunnet. Det er ikke mulig for noen i dag helt nøyaktig å si hvilke grupper og hvilke bedrifter som har nytt godt av denne fortjenesteøkning. Vi savner fortsatt en offentlig regnskaps- og inntektsstatistikk her i landet. Mens lønnsbevegelsen for industriens og håndverkets arbeidere for hvert kvartal er gjenstand for den nøyaktigste granskning og kommentarer, så er inntektsbevegelsen for andre grupper stort sett mørklagt. — »

I en utredning utarbeidet av statistikkjefen i Oslo Kommune, *Sigurd Mortensen* i samband med lønnsoppgjøret høsten 1951, ble det ført sterke argumenter i marken for å tilføre lønsmottakerne en større relativ andel i nasjonalinntekten. Det heter i denne utredning bl. a.:

Vi vet at lønsmottakernes andel av nasjonalproduktet til faktorpris er redusert fra 1946 til i dag. Vi vet at skattetrykket - på grunn av foreldet skattelovgivning og på grunn av manglende effektiv kontroll med andre enn lønsmottakerne - har redusert lønsmottakernes konsumevne fra 1946 til i dag sammenliknet med ikke-lønsmottakerne. *Vi vet at utbyttebegrensningen ikke har vært effektiv, heller ikke priskontrollen. Vi er daglig vitne til et høyt konsum av varer og tjenester hos ikke-lønsmottakerne.* (Uthevet her.)

Indekstallet pr. 15. mars 1951 ble kjent lørdag 14. april. Det var på 115 poeng. Basistallet pr. 15. sept. 1950 var på 108,3. Stigningen var altså på 6,7 poeng.

Etter dette fikk voksne arbeidere et dyrtidstillegg på 17 øre pr. time. For ukelønnede ble tillegget kr. 8,16 pr. uke. Lærlinger og unge arbeidere fikk 9 øre pr. time.

Når det gjaldt dyrtidstillegget ifølge indekstallet pr. 15. sept. 1951 ble det lønnsnemnd, og dens kjennelse gikk ut på at dyrtidstillegg for voksne kvinner og menn ble forhøyet med 21 øre pr. time, kr.

10,08 pr. uke. For lærlinger på kontrakt og unge arbeidere ble dyrtidstillegget forhøyet med 11 øre pr. time.

Tariffoppgjøret for Heismontørene 1952

Ved tariffrevisjonen i heismontørfaget våren 1952 ble det reist en rekke krav, som i stor utstrekning var detaljmessig utformet og som var godkjent av forbundet og ble fremmet under forhandlingene med arbeidsgiverne med forbundets fulle støtte. Blant disse krav kan nevnes:

Normallønnen for fagarbeidere forhøyes til henholdsvis kr. 2,02 og kr. 2,10 pr. time. Hele dyrtidstillegget innreguleres i normallønnen. Det personlige tillegg utvides med 25 års praksis og 25 øre pr. time.

I lønnskalaen for lærlinger innreguleres dyrtidstilleggene.

50 % tillegg for overtidarbeid i de 5 første virkedager, forøvrig 100 %.

Betaling for reisetid og reiseutgifter.

Hertil kom et meget *detaljert utkast til akkordavtale for heismontasje*.

Etter mange møter med Norsk Arbeidsgiverforening ble forhandlerne enige om et forslag over bordet som ble vedtatt på medlemsmøte den 4. juni.

Forslaget gikk i korthet ut på følgende: 20 øre i tillegg pr. time for montører. Etter 25 år i faget et tillegg pr. time på 25 øre. Vedrørende læregutter ble man enige om at det skulle bli det samme som for lærlinger i elektrikerfaget. Kost og losji skal betales med kr. 17.-. Det ble utarbeidet prisliste for Elektrisk Bureau. Videre ble man enig om priser på en del nytt materiell for Fortuna og Wisbech. Tilslutt ble man enig om å regulere endel satser i tariffen.

LOs vedtak om prolongasjon av tariffene i 1953 vakte stor misnøye, og denne sak ble livlig diskutert i styret og på medlemsmøte, slik som tilfelle var også i en rekke andre fagforeninger og forbund. Det ble besluttet å sende LO, forbundet og pressen en protest, hvor foreningen understreker at det er medlemmene selv som må ha bestemmelsesretten i slike saker som vedrører deres lønnsforhold. Uttalelser i samme retning ble også vedtatt av et stort antall andre fagforeninger og av en rekke forbund.

Innførsel av utenlandske heismontører

Gjennom gruppa i Bergen fikk avdelingen i slutten av 1951 et skriv fra Arbeidsformidlingen der, hvor den ber om en oppgave over hvor mange montører og læregutter det er i Bergen. Henvendelsen gjaldt en søknad fra Sverre Munck som hadde søkt om å få innføre utenlandske heismontører (det dreiet seg om belgiere og dansker). Avdelingen understreket i sitt svar at Sverre Munck hadde like mange montører som Wisbech og Fortuna. Etter dette skriv fikk formannen i Heismontørenes Forening en henvendelse fra Arbeidsdirektoratet om han kunne komme til en konferanse ang. en søknad fra Sverre Munck, Bergen. Konferansen resulterte i at Sverre Munck fikk avslag på sin søknad.

Etter en tid fikk formannen igjen en henvendelse fra Arbeidsdirektoratet om en konferanse. I denne konferanse kom det fram at Sverre Munck igjen hadde søkt om å få innføre montører. Han begrunnet sin søknad med at det var altfor få montører her i landet, og at det var vanskelig å få ansatt læregutter. Videre begrunnet han søknaden med at han kunne få levert heiser utenlands og derved tilføre landet valuta. Formannen redegjorde overfor Arbeidsdirektoratet for hvordan stillingen ligger an for heisfaget i Norge. Nå som boligreisingen blir spredt utover i periferien i 2- og 3-etasjes boligbygg, vil man forstå at det blir mindre heismontasje her i landet; det vil da stort sett bli heiser i industribygg og forretningsgårder, og dernest er forholdet det at bare endel av reparasjonsarbeidet blir overdratt heismontørene. Når det gjelder den arbeidsmengde vi har, så er dette bare et tidsfenomen grunnet krigen; dette arbeidet vil etterhvert avta, og vi vil derved etterhånden komme over i normale forhold. Når det gjelder opplæringen i faget, kan det påvises at det er ingen vanskeligheter med den, tvertimot er det stor tilgang på lærlinger. En statistikk viser at det er en lærling på hver montør. — Etter dette fant direktoratet at det ikke kunne imøtekomme søknaden fra Sverre Munck.

Hos Sverre Munck har det forøvrig vært en hel serie av tvister, også i de senere år, tvister av samme eller liknende art som vi hadde hos Fortuna og Wisbech i 1930-årene, før det ble en stabilisering av forholdene ut fra gjengse organisasjonsmessige prinsipper, basert på gjensidig respekt mellom partene og en korrekt behandling av tvistesporsmål som allikevel kunne dukke opp fra tid til annen. Vi kan ikke gå i detalj når det gjelder tvister med firmaet Munck, men skal her bare nevne noen få eksempler. I 1948 protesterte avdelingen imot at en heismontasje hos firmaet Munck ble utført av en læregutt og hjelpearbeider; saken ble da brakt i orden.

I 1951 måtte avdelingen tilslutt be om forbundets medvirkning for å få firmaet Munck til å utlevere akkordsedler til Bergensgruppens tillitsmenn. Først da ble denne sak ordnet i samsvar med overenskomstens bestemmelser.

Senere var det en tvist om heismontasje ved Hafslund Karbidfabrikk utført av Sv. Munck ved hjelp av en verkstedsarbeider.

En annen tvist av prinsipiell betydning oppsto fordi Sverre Munck ved flere anledninger brukte lærlinger i selvstendig arbeid. Etterat avdelingen og Bergensgruppa flere ganger hadde tilskrevet bedriften, ble saken oversendt forbundet med krav om et møte med Sverre Munck. På forbundets henvendelse svarte Sv. Munck at han var villig til et møte i Oslo. Dette møte ble holdt på forbundets kontor. Møtet drøftet § 4 og lærlingeloven. Etter en del spørsmål fra Sverre Munck, lovtte denne å holde seg til overenskomsten.

Fagbeskyttelsesspørsmålet

inntar en sentral plass i heismontørenes såvel som i hele Elektrikerforbundets organisasjonshistorie. Skritt for skritt har en kjempet for dette prinsipp - at heismontører og elektrikere er fagarbeidere og bør respekteres og lønnes som sådanne - fram til anerkjennelse, både tariffmessig og gjennom lovgivningen. Arbeidet fra Heismontørenes Forenings side for å beskytte faget har ført til en serie av tvister, ikke bare med Munck i Bergen, men også med en rekke andre firmaer, og det har kostet mye slit og strev, mange langvarige forhandlinger og stor påpasselighet, utholdenhet og klokskap å hindre at utenforstående urettmessig trenger seg inn på fagets enemerker. Sett som helhet er dette et vesentlig ledd i foreningens virksomhet, helt fra først av, det henger sammen med selve utspringet for foreningen, utgangspunktet i praksis og det teoretiske prinsipielle grunnlag for foreningens tilblivelse, liksom det dannet utgangspunktet og grunnlaget for stiftelsen av N.E.K.F, i 1918. Det er ikke minst i fagbeskyttelsesspørsmålet at Heismontørenes Forening har nådd resultater som avdelingen og dens medlemmer med rette er stolt av.

Studie- og opplysningsarbeidet

I større og mindre utstrekning har det gjennom alle de forløpne 25 år vært drevet studie- og opplysningsvirksomhet innen avdelingen. Det har i denne som i andre fagforeninger vært en viss bølgegang på dette område, opp- og nedgående konjunkturer ettersom interessen har vært på topp eller har vært nede i en bølgedal. I alminnelighet har det gjerne vært slik at i krise- og kampperioder, og når de økonomiske vansker for medlemmene som lønnstakere har vært størst, har det vært størst aktivitet i studie- og opplysningsarbeidet; medlemmene har da sterkere enn ellers følt behovet for å sette seg inn i de forskjellige spørsmål, ut fra forståelsen av at kunnskap er makt. Også i åndelige brytningstider, med sterke meningsmotsetninger mellom retninger og partier har det vært en impuls til større aktivitet i studiearbeidet. For, som Kyrre Grepp en gang sa: Handling krever *samhold*, og handling krever også *klarhet*. —

Studiearbeidet innen avdeling 12 har vært drevet i form av *studiesirkler, forelesningsserier og kurser*, dels arrangert av avdelingen selv, dels i samarbeid med andre avdelinger innen forbundet, og endelig ved utpeking av deltakere fra foreningen i kurs som er blitt satt i gang fra forbundets side.

Stort sett har aktiviteten i studiearbeidet vært størst i perioden *etter* krigen. Allerede i 1945-46 hadde man en studiesirkel; den hadde 8 deltakere og arbeidet meget godt. Deltakerne gikk igjennom praktisk organisasjonsarbeid og forklaring av navn og fremmedord. Til slutt gjennomgikk de et kurs i drifts- og yrkesøkonomi ved Norsk Korrespondanseskole.

Både i 1947 og i 1948 ble det lagt stor vekt på studiearbeidet for å få de yngre med i fagorganisasjonen og skolere dem til tillitsverv. Det ble i samråd med avd. 1 - 2 - 77 dannet et felles studieutvalg, hvor avd. 12 var representert ved Ole Skog og Harry Hansen. Det ble holdt endel foredrag om dagsaktuelle emner. Prosentvis var disse forelesninger best besøkt av vår avdeling. Avdelingen påmeldte også Ole Skog til Sosialistisk Aftenskole. Ved siden av dette hadde vi fortsatt læreguttenes studiegruppe.

I halvåret sept.-mars 1949 ble det holdt et kurs i norsk sosialpolitikk med 15 deltakere, hvorav 9 fullførte kurset. Deretter fulgte et kurs i psykologi med 5 deltakere. Begge kurs ble ledet av avdelingens studieleder Ole Skog.

I 1950 lå studiearbeidet nede på grunn av manglende interesse blant medlemmene, og også fordi endel medlemmer som hadde meldt seg til et brevkurs i taleteknikk ble sendt på utenbys arbeid.

I januar-april 1951 ble det satt i gang et fagkurs under ledelse av Johnny Kjølstad. Dette kurs var gjennomgående godt besøkt

Senere ble det bevilget 2 stipendier å kr. 10.- til et faglig-økonomisk kurs som NKP arrangerte og til to deltakere i et 8 dagers kurs i Skjeberg som forbundet arrangerte. Her deltok Jon Gammelsrud og Rolf Braathen.

I januar 1953 ble det holdt et særdeles vellykket studie- og akkordkurs på feriehemmet «Heimen». Studieleder var Harry Hansen. I kurset deltok 15 medlemmer, hvorav en fra Bergen. På kursets første dag holdt nestformannen i forbundet, Bjarne Klafstad, et foredrag om forbundets arbeids- og virkeområde; videre holdt han et innledningsforedrag om lønns- og tariffsituasjonen i 1953 med etterfølgende diskusjon hvori deltok Harry Hansen, Åsmund Stenseth, Leif Johannessen og Gotfred Johanson. Det framgikk av diskusjonen at det ikke var enighet om alle spørsmål. Disse spørsmål dreiet seg i hovedsaken om tariffoppgjør eller ikke til våren, inflasjonen og omsetningsskatten.

Kursets tre følgende dager gikk med til en inngående klarlegging av en rekke spørsmål vedrørende *akkordtariffen*.

Bl. a. ga Harry Hansen en redegjørelse for hvordan man setter opp et regnskap for et heisanlegg etter prislister for en heis for 4 personer med 7 etg. og maskin i kjeller (Wisbechtype). Liknende lister ble satt opp over heiser av type Fortuna og Elektrisk Bureau. Kursdeltakerne fikk som arbeidsoppgave å prise alle listene som var satt opp.

Harry Hansen satte siden opp en liste for en heis med fininnstilling (Pilotsystem). Likeledes ble det satt opp en liste for en kollektiv heis. Begge disse typer var 4 persons heiser på 7 etg. med maskin på topp. Deretter redegjorde Hansen for priser og akkordfortjeneste fra 1937 til og med 1952. Han framhevet at den akkordfortjeneste som var oppebåret skyldtes de ekstratilleggene vi hadde fått. Deltakerne diskuterte så prisene på de forskjellige heistyper, prislister ble gjennomgått i detalj og de forskjellige priser i lista ble drøftet. På en rekke punkter ble det av flere deltakere hevdet at det måtte gjøres noe effektivt for å høyne prisene i prislister, f. eks. for sjauing av heismaskiner, mottagelsen av materiell og ekstra rengjøring, endring av prisene for oppsetting av dører, idet prisene ikke bør være de samme for 1. og 10. etasje. Også spørsmålet om høyere priser på smådører ble reist. — En ble på kurset enig om at en rekke spørsmål og forslag som kom fram i diskusjonen på kurset skulle sendes over til avdelingens akkordkomité til behandling. Harry Hansen referert et forslag til akkordlister som han hadde utarbeidet, og som det var meningen å føre på alle anlegg. Listene fikk alminnelig

tilslutning og skulle sendes over til akkordkomiteen. Som medlemmer av denne ble innstilt: *Harry Hansen* (Wisbech), *Kåre Lunde* (Elektrisk Bureau) og *Ingmar Johansen* (Fortuna), med *Arne Berg*, *Rolf Wibe* og *Olav Bye* som suppleanter.

I tidens løp har avd. 12 foretatt en rekke bevilgninger til fremme av studiearbeidet, og en har også i en rekke tilfelle fått støtte fra forbundet.

Heismontørenes Feriehjem

Den 30. mai 1951 ble det holdt ekstraordinær generalforsamling i avd. 12 for å behandle om foreningen skulle gå til innkjøp av en eiendom på Nesoddtangen til kr. 52 000.-. Eiendommen er på 2 mål, bebygd 83 m². Etter en større debatt ble det enstemmig besluttet å kjøpe eiendommen. Da akkordkassen bare var på 20 000 kr. ble det søkt forbundet om et lån på kr. 40 000.-. Avdelingen har fått låne kr. 32 000.- av forbundets forsikringskasse, da forbundets lover sier at det bare kan lånes opptil 60 % av kjøpesummen. Ytterligere lån i forbundet måtte først utredes nærmere. Lånet på kr. 32 000.- er et førsteprioritetslån og i avdrag og renter skal avdelingen betale minimum kr. 3000.-.

Etterat konsesjon var gitt av Nesodden kommune var alle formalia ved kjøpet av eiendommen i orden. Hele vinteren 1951-52 ble det arbeidet på eiendommen under ledelse av feriehemsstyret som besto av *Harry Hansen* (formann), *Olav Hauger* og *Helge Olsen*.

Hele huset ble vasket innvendig og det elektriske anlegg ble omlagt fra glansgarn til kinoledning. Det ble sydd nye gardiner.

Videre ble det kjøpt inn kjøkkenutstyr, kamin, senger og sengeutstyr.

For å få kjøpt alt det en trengte og for å slippe påny å gå låneveien, har Harry Hansen henvendt seg til alle heisfirmaer for å få dem til å gi et bidrag. Resultatet ble over all forventning, idet det lyktes Harry Hansen å få bevilget kr. 4 800.-. Fortuna, Wisbech, Elektroløft og Hjørnegård ga hver 1000.- kr. og Hansen og Bjørnerud kr. 800.-. Dessuten ga Wisbech kr. 470.- til Feriehemmets kamin. Senere fikk man kr. 6000 av Feriefondet til utbygging og reparasjoner. Eiendommen ble i samsvar med branntaksten taksert til kr. 84 000.-. Innboet ble tyveriforsikret for kr. 10 000.-.

Fra Hjørnegård mek. Verksted fikk feriehemmet 40 meter gjerdenetting. Elektrisk Bureau ga elektrisk materiell til ca. 1200.- kr.

Fra oktober 1952 besto feriehemsstyret av *Harry Hansen* (formann), *Olav Hauger* (sekretær), *Rolf Stenbråthen* (styremedlem), med *Ingmar Johansen* og *Guttorm Stenseth* som suppleanter. I 1953 rykket *Ingmar Johansen* opp som styremedlem på grunn av Stenbråthens sykdom.

I løpet av året 1953 ble det foretatt forskjellige arbeider, bl. a. skraping og maling av våningshuset og badehuset. En del av skrapingen ble utført av medlemmene, mens selve malerarbeidet ble bortsatt til en malermester. Det er bygget nytt w.c., da det gamle som var i uthuset lå for nær brønnen, og det er meningen å la uthuset ominnrede til hytte. Det er satt opp nytt nettinggjerde langs veien; dette arbeid er også utført av en del medlemmer. Det gamle treoverbygget på brønnen er revet og det er støpt et tett lokk over isteden, som går i ett med trappen ned fra veien. Videre er trappetrinnene støpt på slik at det blir lettere å gå i disse; dette arbeid ble for det meste utført av Kåre Lunde og Oluf Højer. Det ble også i 1953 påbegynt støpning av heller som skal legges over den rende som går gjennom eiendommen. Med støtte fra Oslo Heisebedrift ble det gått til innkjøp av en ny båt. - Besøket på feriehemmet var godt i ferietiden og utover sommeren; det har i denne tiden vært besøkt av 113 personer i 332 dager. Det ble på «Heimen» holdt en fest for foreningens 25-års jubilarer i LO: Einar Kristiansen, Øivind Christensen, Sven Norlander, Alf Sigvartsen og Ernst Carlson. Disse ble hyldet. Videre ble Oluf Høier overrakt en erindring for sitt dyktige arbeid på feriehemmet. En Sankt Hans-fest ble også arrangert.

Sommeren 1954 var «Heimen» besøkt av i alt 108 personer. Også i 1954 er det utført et betydelig arbeid under ledelse av feriehemsstyret. Gulver er malt og lakkert. Det er bygget ny brygge som er slik at den kan tas opp på land om vinteren. Feriehemmet har nå tre båter som er skrapet, oljet og malt. Etter vedtak på medlemsmøte er det anskaffet elektriske kokeplater på alle rom. For at disse

skulle kunne tas i bruk, måtte det elektriske anlegg legges om. Til dette arbeid fikk man hjelp av montører ved Elektrisk Bureau. Det er bygget låsbare rom i kjelleren, slik at leiere kan låse inn sine matvarer. Da endel av takrennene og taket over verandaen var i en slik forfatning at det måtte legges om, ble dette arbeid satt bort til en blikkenslager. Det ble montert nye lysekroner i salong og stue. Etter at brønnen var forurenset ved kloakk fra Nesodden Kommune, måtte en flere ganger gjøre henvendelser til kommunen for at det kunne skaffes vann. Man fikk i første omgang en ledning beregnet på sommeren, men for å få vann om vinteren måtte foreningen engasjere sakfører Solheim. Nesodden Kommune arbeider nå med å sprengte ut til en vanncisterne, legge rør og fylle over den rende som løper gjennom eiendommen.

Gruppen i Bergen har forært feriehjemmet en flaggstang i stål.

«Heimen» har en vakker beliggenhet like ved fjorden og egner seg i det hele utmerket for sitt formål.

Foreningens stilling til fredsarbeidet og andre aktuelle spørsmål

Heismontørenes forening har fra tid til annen beskjeftiget seg med en rekke aktuelle spørsmål som er oppe i tiden.

På medlemsmøte den 14. mai 1952 ble det enstemmig besluttet å undertegne en fredsappell fra Fredens Forkjempere i Norden, og det ble likeledes besluttet å sende en observatør til det fredsmøte som skulle holdes i Oslo.

Foreningen vedtok på et medlemsmøte en protest mot 18 måneders militærtjeneste.

Ved tariffrevisjonen 1953 vedtok avdelingen å offentliggjøre en protest mot prolongasjonen.

Når det gjelder feiringen av 1. mai har avdelingen i de senere år i regelen besluttet å ta banneret ut i begge arbeiderpartiers demonstrasjonstog. I 1948 var avdelingen representert i Arbeidsutvalget for Enhetsdemonstrasjon.

Heismontørene har til enhver tid vist sin solidaritet i handling overfor andre arbeidergrupper som har vært ute i kamp. En kan i denne forbindelse nevne bevilgninger til streikende støperiarbeidere og urmakere og innsamlinger til streikende møbeltapetsere og andre.

Ved formannen Harry Hansen har foreningen vært representert i en studiedelegasjon til Sovjetsamveldet etter innbydelse gjennom Norsk-Sovjetrussisk Samband.

Dessuten kan nevnes at foreningen har beskjeftiget seg med prisstigningen og andre viktige økonomiske og sosiale spørsmål.

Bevilgninger

Til tross for at Heismontørenes Forening har et meget beskjedent medlemstall er det i tidens løp foretatt bevilgninger til et stort antall formål og organisasjoner. Her skal bare nevnes endel av dem som har fått bevilgninger i årene etter krigen:

Påske- og julestønad til medlemmer av avd. 12.

Norsk Folkehjelp.

Til reising av et minnesmerke over Viggo Hansteen og Rolf Wickstrøm.

Frihetsbrevet.

Studiearbeidet.

Europahjelpen.

N.K.P.

Blindeforbundet.

Samfunnshusets utsmykning.

Verdenssambandet for demokratisk ungdom.

Vanfør ungdom.

Norske Hellaskomit .

Støperiarbeiderne.

Sosialistisk Aftenskole.
Norsk Samband av politiske fanger.
Framfylkingen.
Streikende urmakere.
Spaniakomiteen.
Tuberkuløses Hjelpeorganisasjon.
Johan Nygaardsvolds minnefond.
Torparbeiderne.
Demokratisk Kvinneforbund.

Virksomheten i 1954-55

Våren 1954 var preget av forhandlinger vedrørende tariffoppjøret. Avd. 12 søkte gjennom forbundet å få brakt på det rene om Arbeidsgiverforeningen var villig til å være med på antesiperte forhandlinger, og det var den beredt til. I disse forhandlinger krevde Heismontørene et tillegg på 8 øre timen samt en del tillegg til prislista. Da LO og NAF var blitt enig om at alle overenskomster skulle prolongeres i 2 år mot indeksregulering og at det skulle betales godtgjørelse for bevegelige helligdager samt for fravær som skyldes bedriftsulykker, ble avdelingen nødt til å frafalle kravet om 8 øre, idet NAF nektet å forhandle på det grunnlag. Det ble så etter en del forhandlingsmøter oppnådd enighet om en del tillegg til prislista. Videre ble de saker som hovedorganisasjonene var blitt enig om tatt med i vår overenskomst. Resultatet ble sendt medlemmene til avstemning og godtatt.

Av tilleggene til prislista kan nevnes: For føringer over 6. etasjes hyde betales for overskytende meterantall et tillegg på 10 %.

Ved boring av hull hvor elektrisk maskin ikke kan anvendes og der brukes smelle, betales et tillegg på 100 % pr. hull.

Ved montasje av dører over 6. etasjes høyde betales et tillegg på 10 % pr. dør for hver etasje hvor montøren ikke har sjauerhjelp.

For dørkarmen som kommer demontert til anleggene, betales 30 % tillegg.

Påsetting og regulering av ekstra bremsemagnet for type F.M.V. betales med et tillegg på kr. 12.-.

Jording av apparater og kontakter pr. punkt kr. 4.-.

Heiser med fullt register i stol og fullt register ved hver døråpning gis et tillegg på 15 % til postene 475-483.

Ellers har avdelingen i 1954 hatt en rekke tvister, lærlingekontrakter og endel andre saker til behandling. Det gjaldt bl. a. et akkordoppgjør ved Fortuna, Bergen, som ble ordnet gjennom klubbstyret.

Avdelingen har fremmet forskjellige forslag i samband med de landsomfattende heisvedtekter. En har også arbeidet med å få en stabil og tilfredsstillende ordning av trekk av akkordavgiften. Etter at det var kommet til enighet om trekk av akkordavgiften med Wisbech A/S, fikk klubbstyret ved Fortuna mek. Verksted i oppdrag å søke forhandlinger med bedriften for om mulig å gjennomføre det samme der, og også Fortuna mek. Verksted var villig til å foreta trekk av akkordavgiften. Nå som denne ordning var gjennomført for de to største bedrifter, ble det gjort henvendelser til de mindre bedrifter. Trekk av akkordavgiften blir nå også foretatt ved Hjørnegård mek. Verksted, Oslo Heisebedrift og Elektroløft, i Bergen ved Sv. Munck, Fortuna og Wisbech.

I 1955 har avdelingens virksomhet fortsatt i det samme spor som tidligere.

Foreningens styre i jubileumsåret består av: Formann: *Harry Hansen*. Viseformann: *Olav Bye*.

Kasserer: *Reidar Braathen*. Sekretær: *Magne Grønland*. Styremedlemmer: *Hans Hansen*, *Rolf*

Stenbråthen, *Gotfred Johansen*, med *Gilbert Thoresen* og *Ole Skog* som suppleanter. Revisorer *Reidar Steen* og *Alf Løvstad*. Forhandlingsutvalg: *Harry Hansen*, *Rolf Stenbråthen* og *Ingmar Johansen*.

Studieleder: *Ole Skog*.

Tillitsmennes innsats

Heismontørenes Forening har hatt mange aktive tillitsmenn i løpet av de forløpne 25 år. Disse har utført et godt faglig arbeid og har dermed bidratt til å skape forbedringer i medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Organisasjonsarbeidet har gjennomgående vært utmerket, ikke minst takket være tillitsmennes innsats, og den interesse som har vært utvist av et stort antall av avdelingens medlemmer.

Administrasjonsarbeidet har vært betydelig i en forening som har hatt medlemmer i en rekke av landets byer, og som har vært ute i så mange og vanskelige og vidtløftige konflikter. Dette administrasjonsarbeidet har vært en særlig stor påkjenning fordi Heismontørenes Forening i Norge, til forskjell fra f. eks. Hissmontørernas Føring i Stockholm aldri har hatt noen fastlønnet tillitsmann. Når det har vært mulig å løse oppgavene så framgangsrikt som det er skjedd, så er det sikkert medlemmenes oppfatning at dette i de siste 15 år i første rekke skyldes formannen Harry Hansens dyktige ledelse, hans aldri sviktende interesse og energi, hans viljekraft og pågangsmot i alle skiftende situasjoner.

Banneravsløringen - en hyldest til Harry Hansen

Lørdag den 26. februar 1949 holdt Heismontørenes Fagforening en fest i Folkets Hus i Oslo. Festen var vigd det nyanskaffede banner som skulle avsløres. På festen møtte fra forbundet Ludvig Gundersen m/frue, fra Radiomontørene Erling Johansen m/frue og fra Bergensgruppen møtte Fridtjof Juulseth. Det var god feststemning blant de deltakende 40 par, heter det i «Elektrikerens» referat, og under middagen ble det holdt taler av de nevnte gjester og av Heismontørenes formann Harry Hansen. Umiddelbart etter middagen gikk man over til banneravsløringen som ble foretatt av en av foreningens veteraner, gullmerkemannen Emil Pettersson. Reidar Steen overleverte så banneret til formannen. Formannen takket bannerkomiteen for dens arbeid; likeså rettet han en hjertelig takk til Karl Vathne for hans utkast til bannerets toppstykke. Formannen rettet også en takk til medlemmene som hadde gjort det mulig å gå til anskaffelse av et banner, ved at de frivillig to ganger hadde iliknet seg en ekstra kontingent. Ludvig Gundersen holdt en tale hvor han på forbundets vegne ønsket heismontørene til lykke med det nye banner.

Under banneravsløringen — heter det i «Elektrikerens» referat — foregikk et morsomt intermesso. En av foreningens veteraner, Karl Fredrikson, gikk fram til podiet og overrakte formannen en blomsterbukett og takket ham for hans innsats for foreningen. Like etter banneravsløringen kom avdelingens viseformann, Ole Skog, opp på podiet og ba om noen minutters stillhet, og uttalte at han på medlemmenes vegne hadde den glede å overrekke avdelingens formann en liten erkjentlighetsgave som takk for hans lange og interesserte virke som formann. Gaven besto av et dobbeltkapslet gullur. De pengene som hadde gått med til denne flotte gaven var kommet inn ved innsamling blant medlemmene.

På banneravsløringsfesten ble en prolog av J. Henriksen ypperlig lest av daværende læregutt Leif Johansen. En gjengir her et utdrag av prologen:

Hundrer av år er nå forgangen —
man hører marsjen av taktfaste skritt.
Det er de mange som verden har bygget
med sine hender i arbeid og slit.

Foreninger dannes og kamprop gjaller,
skanse for skanse hos arbeidsherrer faller.
Nå står vi sammen om felles sak
om bedre livsvilkår dag for dag.

Fra tunge tider i bittert savn

vår sak skal fres i sikker havn.

Vi tror på en framtid med bedre kår,
der ingen høster hvor andre sår.
Men høsten skal bringe velstand til dem
som bringer høstens grøde frem.

Så ønsker vi Heis til lykke i kveld
— med merket de må få fremgang og hell
og samlet om ditt merke stå
og hell i arbeid for nye mål å nå.

Etter banneravsløringen har det gått 6 år, hvor mye er utrettet i avd. 12.

Ved jubileet vil en minnes stifterne, veteranene, de aktive medlemmer og tillitsmenn som deler æren for de gode resultater som er oppnådd. Foreningens framtid ligger i hendene på den ungdom, de tillitsmenn og de aktivister som tar eksempel av de «gamle gutta», de som skapte avdelingen og førte den fram gjennom kamp til seier.

Avdelingens formenn

1930-31	Ø. Wabø.
1931-32	O. Hille.
1932-33	S. Holm.
1933-34	K. Fredrikson.
1934-36	S. Holm.
1937	E. Petterson.
8/10-37-24/8-38	A. Norlander.
1938-39	Ø. Christensen.
1939	Th. Nystrøm.
1940-55	Harry Hansen.